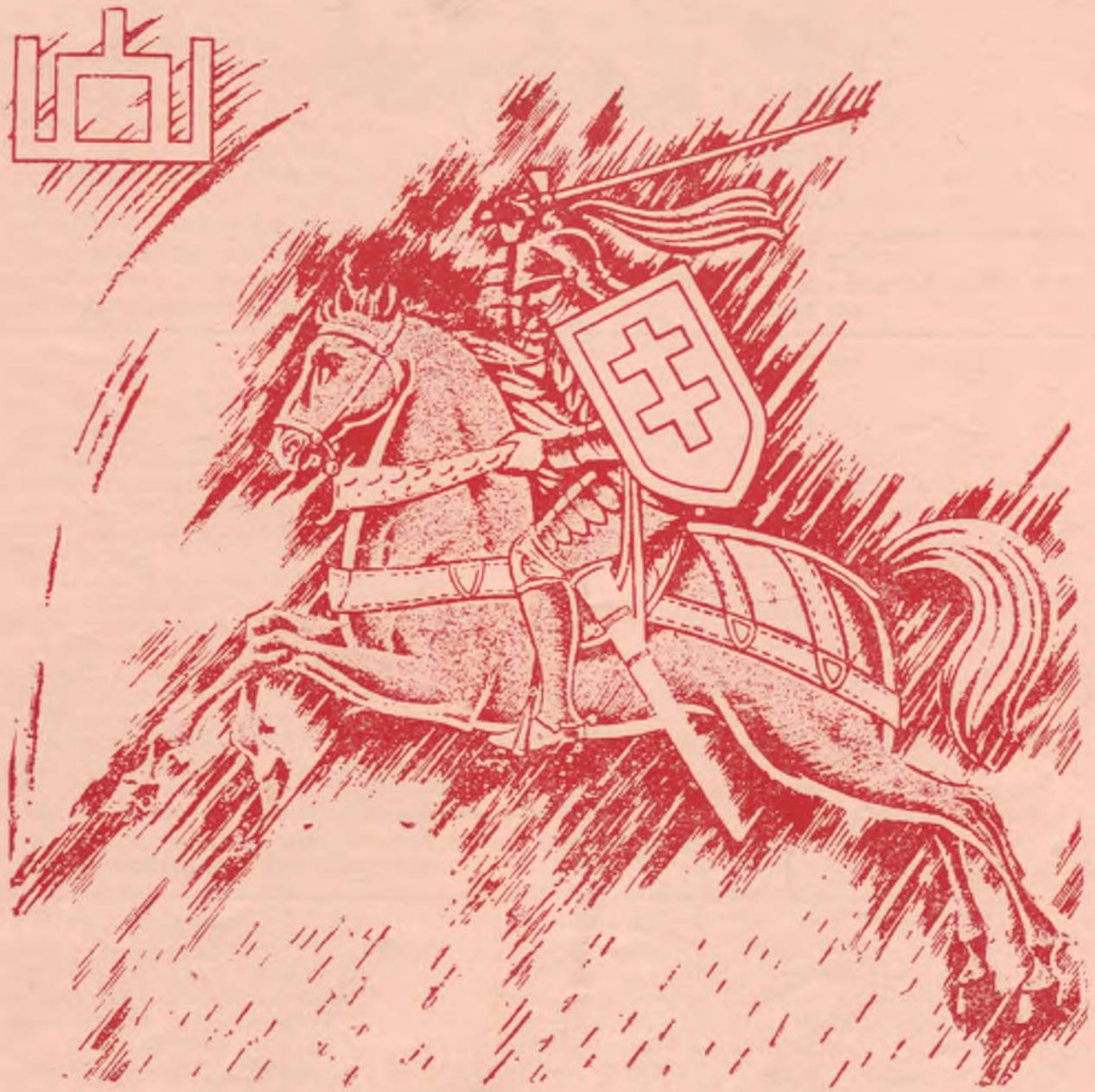

KARYS

1962
VASARIS
FEBRUARY

KARYS

1962
Nr. 2 (1379)

Redaktorius — Zigmas Raulinaitis

Kalbinę dalį redaguoja — Kazys Kepalas

Dail. literatūros dalį redaguoja — Vincas Jonikas

Administratorius — Leonas Bileris

Leidžia — L.V.S. Ramovė New Yorko Skyrius

Atskirus skyrius redaguoja:

Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje

Justinas Liaukus — Karinės Žinios

TURINYS

Į Laisvę ir Nepriklausomybę	Viršelis
P. Alšėnas — Laisvė ir žodis	33
P. Mačiulis — Pirmaisiais 2 pėst. pulko metais	35
J. Almis Jūragis — Jūs nesate vieni	38
S. Dirmantas — Narūnas—ne Vobanas	39
V. Jonikas — Maironis ir mūsų skola	46
A. žygmantas — Pirmoji jūrų galybė—Kreta	47
A. Bernotas — Gyvatė (novelė)	50
O. žadvydas — Lietuvių Enciklopedijos reikalu	54
E. Šulaitis — Aktualios mūsų išeivijos problemos	55
Karinės žinios	57
Lietuviai kariai laisvajame pasaulyje	59
Kronika	60

Bendradarbiai

K. Ališauskas, P. Alšėnas, J. Apyrubis, B. Auginas, V. Augustinas, B. Balčiūnas, A. Bernotas, P. Bliumas, J. Budrys, P. Būtėnas, E. Čekienė, P. Dirkis, S. Dirmantas, K. Jankūnas, V. K. Jonynas, J. Juodis, J. Almis Jūragis, Dr. K. Jurgėla, J. Kiaunė, J. Mikštas, J. Mikuckis, Vl. Mingėla, A. Novickis, T. Papartis, V. Perminas, P. Plechavičius, A. Rėklaitis, M. Rėklaitis, V. Raulinaitis, J. Rūtenis, J. Skardis, A. Sodaitis, Dr. V. Sruogienė, J. Šarūnas, E. Šulaitis, V. šventoraitis, O. Urbonas, J. Vėgėlis, B. Vrublevičius.

ATSTOVAI: Mike Maksvytis, Chicago, Ill.; Stasys Misiūnas, Omaha, Nebr.; Lionginas Leknickas, Cleveland, Ohio; Vl. Rušas, Toronto, Canada; V. šalkūnas, Australija; Morkus šimkus, Baltimore, Md.; K. Trečiokas, Newark, N.J.

PLATINTOJAI JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE:

Boston, Mass. — "Baltic Florists"
Brockton, Mass. — A. Mantautas
Chicago, Ill. — J. Karvelis, M. Maksvytis, "Marginiai", J. Meménas, K. Rožanskas
Cleveland, Ohio — V. Ročiūnas
Detroit, Mich. — "Neringa", V. Perminas
Grand Rapids, Mich. — J. Belinis
Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas
Philadelphia, Pa. — A. Impulevičius
Newark, N. J. — Kazys Trečiokas
Rochester, N. Y. — P.Saladžius, A. Sabalis
Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — J. Pleinys, Z. Orvidas

Toronto, Ont. — V. Aušrotas, August. Kuolas, V. Rušas, J. Smolskis

Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora" — 49 Thornton Avenue, London W. 4

AUSTRALIJOJE:

N. Butkūnas — 9 Cowper Street, St. Hilda, Vic.

A. Kubilius — 131 Crozier Avenue, Edwardstown, So. Australia

P. Mažylis — 22 Aberdeen St., W. Geelong, Vic.

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB, Seminario Salesiano Altamira, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn 21, N. Y., U. S. A. Subscription $6.00 per year. Single copy 60 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

KU biblioteka
093 00523747 2

Įsteigtas Lietuvoje 1919— Nepriklausomybės kovų— metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 2 (1379) VASARIS - FEBRUARY 1962

LAISVĖ IR ŽODIS

MINTYS VASARIO 16 PROGA

PRANYS ALŠĖNAS

MOTTO:

"Žiūrėkit, krinta sniegas — o dangus yra svetimas, ir debesys svetimi, ir sniegas svetimas. Jis krinta ant mūsų širdžių, ir ten darosi šalta, jis apkrinta mūsų mintis, ir jos yra tarsi drugiai sušlapusiais sparnais. Tačiau jos skrenda, šitos mintys, ilgą ir varganą kelią, ir Karo Muzėjaus sodelyje jos neranda vietos pasišildyti tautos džiaugsmu, kaip būdavo anomis laisvės dienomis..."

"Gintaras", 1948 m. vasaris

Taip! Pakalbėkim apie mūsąją Laisvę ir mūsąjį Žodį! Šios dvi sąvokos: Lietuvos Laisvė ir Lietuviškasis Žodis, nesvarbu, rašytinis ar sakytinis — yra labai tampriai tarpusavy susijusios. Juk nebereikalo sakoma, kad 1918 m. mūsoji Krašto Laisvė buvo atkovota sutelktinėmis jėgomis — plunksna ir kardu.

Nors Laisvė mūsų Tėvynei sušvito 1918m. vasario 16 Nepriklausomybės Akto raidėse ir žodžiuose, bet paruošiamasis Laisvės atgavimo darbas — juk vyko daug anksčiau, anksčiau — kaip mūsų Tėvynės Laisvė buvo apginta ginklu ir užantspauduota kūrėjų-savanorių krauju. Paruošiamojo darbo pradmenys — jieškotini knygnešių, "Aušros", "Varpo", "Tėvynės Sargo" ir kitų laikraščių skiltyse, bei Tilžėj ir kitur spausdintų lietuviškų knygų puslapiuose, kitaip sakant, rašytiniam lietuviškam žodyje.

Tame pačiame "Gintare", iš kurio imtas šio rašinio motto, sakoma:

"Tikrai pasaulis tiki, kad graži moteris sugriovė Trojos miestą, ir markizių intrygos suardė Prancūzijos karalystę. Bet ar tas pats pasaulis tiki, kad mūsų sodietė motina, pirštais vedžiodama savo sūnui raides maldaknygėje, sėdėdama prie ratelio, suskaldė rusų imperiją? Jėgos ir ginklo galybė neįstengė palaužti lietuviško žodžio, ir spausdintuose puslapiuose jis buvo nešamas prie krūtinės ir ant pečių, nuo Prūsų ligi Sibiro, ir neretai šitie puslapiai pražydėdavo knygnešių krauju".

Šiemet, minėdami Lietuvos Laisvės atstatymo Akto paskelbimo 44-tąsias metines, kurios sutampa su didžiojo Dainiaus, Atgimimo Pranašo, Poeto Maironio, šimto metų gimimo sukaktimi, turime pasistengti ir tarytum atsinaujinti, pasiryždami netik Maironį prisiminti, bet ir jo skelbtaisiais idealais pradėti gyventi. Kitais žodžiais tariant, pamilti ypač savąjį, kaip rašomąjį, taip ir sakomąjį Lietuviškąjį Žodį, kuris, tikėkime, vėl nušvies Laisve mūsosios Tėvynės akiračius.

Nūdien, turint galvoj sąlygas, kurias randam išeivijoj, reikėtų pabrėžti, jog mums čia svarbu jau netik rašto žodis, kuris telpa rašytojų-kūrėjų darbuose, jų knygose: grožinėj, memuarinėj, poetinėj ir kitokio žanro kūryboj, o taip pat — moksliniuose veikaluose ir kasdienės spaudos skiltyse, bet — lygiagreičiai su tuo — išeivijoj labai svarbus ir ištariamasis Lietuviškasis Žodis, t.y. lietuvybės išlaikymas, ypač jaunojoje kartoje.

Lietuviškojo Žodžio, sakytinio ir rašytinio, išlaikymas svetur — didžia dalimi gula ant mūsų — atsargos karių pečių, nes mes, tarnavusieji Lietuvos kariuomenės eilėse, gal veiksmingiausiais skiepais buvom įskiepyti prieš nutautėjimo bacilas, o dabar, gyvendami svetur ir bū-

dami, dažniausiai, jau pusamžiai, arba — ir dar vyresni metų skaičiumi, auginame šeimas, kurių įstatymas į tikrąjį lietuvybės kelią yra svarbiausioji mūsų pareiga.

Mes, Lietuvos kariuomenės atsargos kariai, gyveną laisvajam pasaulyje, esame dalis mūsosios nūdien taip sunkiai kenčiančios tautos. Mes nenulenkėme galvų prieš piktąjį priešą, nepasidavėm jo vergijai ir nepaklusom jo, krašto okupanto ir pavergėjo, diktato, todėl, pasitraukdami į laisvus kraštus, prisiėmėm ir didelę atsakomybę ant savo pečių — kovoti dėl Tėvynės laisvės ir parengti kovotojais savo jaunąją kartą.

Mes svetur esame gyvieji liudininkai padarytosios Lietuvai didžiosios skriaudos, mes esame — gyva ir priekaištaujanti pasauliui sąžinė, todėl ir mūsiškė pareiga — nuolat įtaigoti laisvąjį pasaulį, kad, pakol skriauda nebus atitaisyta mūsų kraštui — nebus tikrosios taikos ir visam žemės rutulyje.

Grįždami dar mintimis į Laisvės ir Žodžio sąvokas, turime pabrėžti, jog Laisvės ir lietuviškojo žodžio idėja — pagimdė mūsuosius karius, kurie, su paprasčiausiais ginklais, anuomet mokėjo apginti tai, kas, rodėsi, buvo neįmanoma ir atsiimti tai, kas buvo nepasiekiama. Lietuviškas Žodis ir lietuviški ryžtingi darbai — atvėrė akis pasauliui, o pro jų vaisius — žengė metų metai, laisvės paradai ir svetimų kraštų diplomatai. Ir tada... juos užgriuvo birželio prakeikimas...

Taigi, taip mes galvojame šių 1962-rųjų Maironio metų Vasario 16 šventės proga ir esame tvirti bei išdidūs, kad, gyvendami nors ir išblaškyti po platųjį pasaulį, bet turime su savim lietuvišką Žodį, nuo kurio dreba mūsų priešai ir kuris, kaip anuomet, vėl atvers mūsų kraštui Laisvės duris.

Laisvos Lietuvos Valstybės buv. Krašto Apsaugos Ministeriui

plk. KOSTUI ŽUKUI,

sunkiu karo su lenkais metu nešusiam didelę atsakomybę, netik už Lietuvos kariuomenę, bet ir už visą Krašto Apsaugą, mirus, pagarbiai lenkiu žilą galvą ties, deja, svetimoje žemėje supiltu jo kapu ir reiškiu gilią užuojautą doriems Lietuvos kariams ir Jo artimiesiems.

Stasys Dirmantas

Žvilgsnis į Gedimino pilį iš oro.

PIRMAISIAIS 2 PĖST. PULKO METAIS

Ats. Mjr. PRANAS MAČIULIS

Pirmiausia turiu atsiprašyti gerbiamų skaitytojų, kad tikslių datų nebepamenu. Užrašų ir dienoraščio nerašiau. Dabar rašau tik iš atminties, praėjus 42 metams, tai daug kas užsimiršo ir išblėso.

1918 metais rugpjūčio mėnesyje grįžau iš Rusijos Lietuvon, į Šiaulių miestą, kur gyveno mano seni tėvai ir seserys.

Porą savaičių paviešėjęs pas seseris, sumaniau nuvykti į Vilnių, pasiteirauti apie Lietuvos ateitį. Pas Šiaulių miesto vokiečių komendantą, gavęs leidimą važiuoti traukiniu, rugsėjo pradžioje atsidūriau Vilniuje. Iš viso į Vilnių man teko nuvažiuoti tik antrą kartą. Miesto gerai nepažinojau. Nežinojau, kur randasi Lietuvos Tarybos būstinė. Tačiau atsirado žmogelis, kuris žinojo, kur yra Tarybos būstinė. Kaip tik tada jis ėjo pro šalį ir man parodė. Pirmame augšte ir iš koridoriaus pirmame gana erdviame kambaryje sėdėjo jaunas ponas. Susipažinome. Buvo tai rusų caro armijos karininkas Giedraitis. Išsikalbėjome. Giedraitis papasakojo, kad ir jis neseniai grįžęs iš Rusijos. Dabar esąs pakviestas priiminėti lankytojus ir teikti jiems informacijas. Iš Giedraičio kalbos supratau, kad jokių konkrečių žygių Lietuvos reikalais nėra daroma, nes viskas vokiečių suvaržyta ir lietuviams neleidžiama pasireikšti. Bet jis mano, kad visgi kas nors bus daroma, ypač kariuomenės kūrimo reikalais, kai vokiečiai pralaimės karą. Jo manymu tai įvyksią netrukus. Tuomet Lietuva turės gintis nuo rusų ir gal būt nuo lenkų. Tarp kitko jam esą skirta užrašinėti žmones, kurie pareikštų norą stoti į karių eiles.

Ta proga pareiškiau norą, kad užrašytų ir mane į karių eiles. Giedraitis paėmė tuščią popieriaus lapą, užrašė vardą, pavardę, turėtą laipsnį rusų caro armijoj, ir adresą. Atsisveikinant pasakė, gal būt būsiu greitai reikalingas. Tada mane iškvies, arba kaip nors pranešiąs.

Paviešėjęs porą dienų Vilniuje, geriau susipažinęs su miestu, pabuvojęs porą kartų pilies kalne ir, aplankęs įžymesnes vietas, grįžau į Šiaulius. Šiauliuose pradėjo virti politinis gyvenimas, o spalio mėn. vokiečiai leido rinkti miesto savivaldą. Tad ir aš patekau į Miesto Tarybą. Pirmininku buvo išrinktas advokatas Venclauskas. Į tarybą įėjau kaip nepartinis, tad visos partijos viešai ir slaptai kvietė mane pas save. Net ir komunistai į savo susirinkimus kvietė. Porą kartų iš smalsumo buvau nuėjęs. Vokiečių reikalai ėjo blogyn ir lapkričio 11 dieną Vokietija kapituliavo. Šiauliuose lietuviai pakėlė galvas. Gruodžio pirmomis dienomis "Lietuvos Aide" buvo įdėta žinutė, kad pradedama formuoti Lietuvos kariuomenės dalinius ir aš buvau kviečiamas atvykti į Vilnių. Šiauliuose gyveno ir daugiau buvusių rusų caro armijos karininkų. Pradėjau kalbinti vykti Vilniun, bet dauguma jų dėl visokių priežasčių, atsisakinėjo, vėliau buvo mobilizuoti, tačiau kai kurie pasuko Varšuvos link. Prikalbinau J. Milašių ir J. Pranculį važiuoti kartu į Vilnių. Vokiečiai sunkiai davė leidimą keliauti geležinkeliu ir taip užtruko gana ilgas laiko tarpas.

Taigi 1918 metų gruodžio 23 d., mes trys savanoriai, vakare pasiekėme Vilnių ir apsistojome mažame žydo viešbutyje, senamiestyje, netoli katedros. Rytojaus dieną iš ryto, nuvykų į Lietuvos Tarybos būstinę, čia jau radome keliolika karininkų ir sužinojome, kad Alytuje jau formuojamas 1 pėstininkų pulkas, o Gardine organizuojamas baltgudžių pulkas. Vilniuje buvo pradedama organizuoti Vilniaus komendantūra. Komendantu buvo paskirtas Liūdas Gira, o jo padėjėju kar. Škirpa. Numatoma buvo pradėti organizuoti 2 pėstininkų pulkas Kaune. Jau 1918 m. gruodžio 5 d. buvo įsakyta organizuoti 2 pėst. pulką. Vadu buvo paskirtas karininkas Liatukas. Šiandieną, tai yra gruodžio 24 dieną, turėjo būti sudarytas naujas Ministerių Kabinetas. Jį turėjo sudaryti Mykolas Sleževičius. Mums patarė iš viešbučio persikelti į Lietuvių gimnazijos bendrabutį, kur karininkams paskirti du kambariai ir valgykloje duodamas maistas už mažą atlyginimą. Žinoma, tai mes ir padarėme.

Vakare bendrabutyje pranešė, kad visi karininkai rytoj 10 val. ryto susirinktų į Tarybos didžiąją salę, kur ministeris pirmininkas darys pranešimą ir krašto apsaugos ministeris paskirstys pareigas, kur kam vykti. Susirinkome keliolika karininkų ir keletas civilinių. Lygiai 10 val. atėjo M. Sleževičius ir susirinkusiems pasakė gan ne ilgą, bet labai turiningą ir patriotinę kalbą. Išvardijo savo kabineto narius.

1918 m. gruodžio 28 d. nauju 2 pėstininkų pulko vadu buvo paskirtas kar. Glovackis, o padėjėju kar. Sapkauskas ir paskirti karininkai

Pr. Mačiulis, Jonas Milašius, Semašionka ir Choleckis.

Per šią ir sekančią dieną pasiruošėme vykti į Kauną. Gruodžio mėn. 29 dieną išvykome šeši karininkai ir 2 puskarininkiai, karininko Glovackio pažįstami ar giminaičiai. Turėjome paslėptus šešius šautuvus ir šimtą tūkstančių ostmarkių. Traukiniu iš Vilniaus atvykome Kaunan ir apsistojome "Europos" viešbutyje, priešais Vokiečių Komandantūrą (vėliau Lietuvių Kariuomenės Štabas). Tą pačią dieną susirišome su lietuvių visuomene, ypač su kunigija, ir sekančią dieną pradėjo plaukti savanoriai į viešbutį. Pirmieji atėjo du broliai Širvaičiai iš Panemunės. Davėme jiems pinigų (kiek neprisimenu) ir pasiuntėme atgal į Panemunę ir į Užnemunę rinkti daugiau vyrų. Karininkas Glovackis su kar. Milašiumi išvyko pas vokiečius reikalauti patalpų. Kar. Milašius kalbėjo vokiškai. Jie reikalavo ne tik patalpų, bet ir kito karinio turto. Grįžę skundėsi, kad vokiečiai beveik nieko nedavė, apart mažo dviejų augštų namo, rodos Daukanto gatvėje, Šliupo namą štabui, o kareiviams namą, kuriame rusų laikais buvo Teismo Rūmai, o vėliau Kauno Apygardo Teismo rūmai, Laisvės Alėjoje. Kitą dieną ir persikėlėme į savo štabą. Radome jį labai užterštą, bet apstatytą lovomis, stalais ir kėdėmis. Patalpas patys išsišlavėme ir išsiplovėme. Turėjome lovas, kėdes, stalus, tad ko mums daugiau ir reikėjo?

Pradėjo atvykti daugiau karininkų. Pirmutinis atvyko kar. Laurinaitis, vėliau ir daugiau atvyko. Broliai Širvaičiai pasirodė geri kviesliai. Per porą dienų atvedė apie 100 žmonių. Iš karto duodavom jiems po 2 rubliu dienai maistui. Vėliau išgavę iš vokiečių vieną lauko virtuvę su arkliais ir vežimu, ir atsiradus savanorių tarpe virėjui, pradėjome gamintis maistą patys. Duoną pirkdavom pas žydus. Atsirado ir duonos pristatytojas žydelis. Per porą dienų mes taip sustiprėjome, jog kilo klausimas apie lietuviško komendanto Kaune paskyrimą. Kar. Glovackis pasiūlė man eiti komendanto pareigas. Aš maniau, kad komendantu geriau tiktų vietinis žmogus ir pasiūliau paskirti kar. Mikuckį. Kar Glovackis sutiko ir paskyrė kar. Mikuckį pirmuoju lietuvių Kauno karo komendantu.

Neapsirikta. Mikuckis pasirodė geras organizatorius ir apsukrus žmogus. Jau rytojaus naktį gatvėse pasirodė komendantūros patruliai. Mieste lietuvių vertė pakilo. Nors kareiviai buvo aprengti mišriai, ant kairės rankos teturėjo prisiūtą tautinių spalvų trikampį, bet jie buvo su šautuvais. Karininkai ant kairės rankovės nešiojo tautinių spalvų platesnę juostą. Trikampiai ir juostos buvo antspauduotos dalies antspaudu. Vėliau karininkai nešiojo apikaklės atlapuose geltonus trikampius su žvaigždutėmis. 1919 metus sutikome jau turėdami per 150 kareivių ir apie 15 karininkų. Komendantūra turėjo apie 60 kareivių ir 3 karininkus. Naujųjų Metų sutikimą karininkams suruošė kar. Mikuckis savo bute. Sutikime dalyvavo apie 20 žmonių. Kar. Mikuckis vaišino vokiškais gana gerais gėrimais. Jo gi simpatinga ir maloni žmonelė — skaniais užkandžiais.

Pulkas žmonėmis sparčiai augo, bet aprangos ir ginklų negaudavom. Vokiečiai į mūsų reikalavimus aiškindavo, kad be Ober-Ost komandos įsakymo negali duoti. O to įsakymo jie vis "negaudavo". Pradėjome patys ginklus supirkinėti iš pakrikusių vokiečių kareivių. Kaina už šautuvą su 100 šovinių buvo nustatyta 25 ost-rubliai ir vienas arba du kilogramai lašinių. Vokietukai, grįždami Vokietijon, pradėjo vilkti mums šautuvus, naganus, vienu metu atvyko net 4 vokietukai su dviem kulkosvaidžiais ir 10 pilnų juostų su kovos šoviniais. Už tą žygį vokietukai gavo 10 kilogramų lašinių. Jie buvo patenkinti. Tačiau labiausiai buvome mes patenkinti, nes turėjome kulkosvaidžių ir nemažą kiekį šovinių.

Pulkui būtinai buvo reikalingos kareivinės. Galų gale po sunkių derybų net su grasinimais iš abiejų pusių, kar. Milašiui pasisekė išgauti iš vokiečių du blokus kareiviams ir 3 blokus karininkams Panemunės kareivinėse, kur paskutiniuoju metu buvo Lietuvos Karo Mokykla.

1919 metų sausio 8 ar 9 dieną, nebepamenu, išrikiavau visą 2 pulką, apie 180 kareivių. Apie 130 iš jų buvo su šautuvais ant pečių, kiti stovėjo užpakalyje be šautuvų. Užnugaryje — lauko virtuvė ir vežimas su pakinkytais arkliais. Išrikiavau ties Teismo namu ir, per Laisvės Alėją, pro Karmelitus ir Šančius, žioplių ir vaikų iš abiejų pusių lydimi, nužygiavome į savo naujas patalpas A. Panemunėje. Naujose patalpose, apart narų su senais čiužiniais, daugiau nieko neradome. Lauke buvo sukrautų malkų, vokiečių paliktų, bet neturėjom įrankių jas supjaustyti. Pasiunčiau Širvaitį į namus atsinešti piūklą ir porą kirvių. Už valandos jau pradėjome gamintis kurą. Vėliau vokiečiai norėjo tas malkas atimti, bet mes nebedavėme. Tų malkų užteko visam pulkui iki pavasario.

Persikėlus Panemunėn, prasidėjo tikras darbas ir intensyvus apmokymas. Man buvo pavesta organizuoti ir apmokyti kulkosvaidininkus. Pulkas buvo pradėtas organizuoti rusų caro armijos pavyzdžiu: keturi batalionai po 3 kuopas batalione, atskira kulkosvaidžių kuo-

pa, mokomoji kuopa, raitų žvalgų komanda, ryšių komanda, griežikų komanda, ūkio dalis ir ūkio kuopa. Žinojau iš anksto, kad man prisieis organizuoti kulkosvaidžių kuopą, tad iš atsivestų iš Kauno vyrų, pradžiai išsirinkau šešiasdešimtį, kaip man atrodė, pačių žvaliausių ir sumaniausių, kad iš jų galėciau paruošti kadrą kulkosvaidžių kuopai. Vėliau atvyko keliolika rusų caro armijos puskarininkių kulkosvaidininkų ir karininkas Gincas. Darbas ėjo sklandžiai ir sparciai. Per porą mėnesių kulkosvaidininkai buvo pilnai paruošti kautynėms.

Neatsiliko ir visas pulkas savo organizaciniame darbe ir apmokyme. Geros agitacijos dėka savanoriai plaukė kasdien šimtais, bet kartu jų daug ir bėgo. Tačiau kurie liko, buvo tikrai geri kareiviai ir tikri Lietuvos gynėjai. Mums daug ko trūko, svarbiausia, drabužių ir ginklų. Kovo mėnesio gale jau pasijutome stipresni, didžiuma buvome aprengti ir apauti. Ginklus turėjome vis.

Vasario mėn apie 10 d. kulkosvaidžių vienas būrys, kartu su viena pulko kuopa, karininko Butkaus vadovaujami, buvo pasiųsti į Jėzną sulaikyti bolševikus slenkančius iš Vilniaus Kauno link. Vasario 13 d., pasitraukus 1 pėstininkų pulkui iš Alytaus (kar. Juozapavičiui žuvus), 1 pėstininkų pulkas kaip ir pakriko. Įsidrąsinę bolševikai pradėjo žygį apeiti Kauną. 2 pėstininkų pulkas skubiai pasiuntė dalinį į Jėzną pastoti bolševikams kelią. Vasario 13 d. bolševikai nuo Jėzno buvo atmušti. Susitvarkęs 1 p. pulkas, vokiečių padedamas, atsiėmė Alytų. Tad, šiame ruoe vėl buvo ramu. Iš mūsų 2 p. pulko dalinio prie Jėzno pabėgo pas bolševikus mūsų vienas karininkas, Lietuvos rusas — Četuchinas. Šis 2 p. pulko dalinys buvo grąžintas į A. Panemunę. Prieš bolševikus užėmė barą tik 1 p. pulkas.

Grįžę iš to žygio kariai buvo patenkinti ir didžiavosi prieš kitus, kad jie jau krikštyti ir paragavę ugnies. Atgavus iš vokiečių visas Augštosios Panemunės kareivines, pulkas persikėlė į Centrines kareivines, kur turėjome gana erdvias patalpas su gerais čiužiniais, antklodėmis ir kitais kariniais patogumais. Balandžio mėnesio pradžioje pulkas buvo pilnai suformuotas tokios sudėties: 4 batalionai po 3 kuopas, kuopoje 200 - 250 vyrų, mokomoji kuopa apie 200 žmonių, kulkosvaidžių kuopa, 4 būriai, po 4 kulkosvaidžius kiekviename būryje, viso apie 180 žmonių, ryšių komanda, raitų žvalgų komanda su 36 arkliais, griežikų komanda, apie 34 griežikai, ūkio dalis ir ūkio kuopa. Žinoma ir pulko štabas. Visi daliniai pilnai veikė, mokėsi rikiuotės, kautynių taktikos ir šaudymo.

Balandžio mėnesį, apie vidurį, pulke įvyko nemalonus atsitikimas. Pulko vadas Glovackis, gan smarkiai politikuodamas, ir dviprasmiškais išsireiškimais pasakytais prieš kai kuriuos vyriausybės narius, pateko į vyriausybės nemalonę. Vieną dieną kar. Glovackis buvo iškviestas į Vyriausiąjį štabą. Iš ten jam grįžti pulkan nebeleido ir įsakė būti Kaune iki atskiro įsakymo. Pulko vado pareigom eiti buvo atsiųstas kar. Liatukas. Reikia pripažinti, kad kar. Glovackis kareivių tarpe buvo populiarus. Karininkų tarpe gi, neperdaugiausia, kai kurie net smerkė kar. Glovackį už perdidelį politikavimą. Keliolika kareivių-savanorių, gimnazistų ir šiaip sau vyrukų, vienos politinės ideologijos su kar. Glovackiu, o gal paskatinti iš partijos centro, pradėjo pulke smarkią agitaciją už kar. Glovackio išlaisvinimą ir grąžinimą į pulko vadus.

Mums karininkams ši agitacija buvo puikiai žinoma. Daugumas laikėsi pasyviai. Žinoma, būta už ir prieš. Vieną vakarą buvau iškviestas pas pulko vadą kar. Liatuką. Po pasisveikinimo ir paprastos mandagios kalbos kar. Liatukas paklausė mane, ar man esą žinoma, kad pulkas rytojaus dieną ruošiasi žygiuoti pas prezidentą ir reikalauti grąžinti kar. Glovackį į pulko vadus. Atsakiau, kad girdėjau kažką panašaus. Tuomet kar. Liatukas vėl paklausė: "Ką darys karininkai"? Atsakiau: "Vyresnieji karininkai, kokios jie bebūtų pakraipos, tam nepritaria, o ką darys jaunesnieji, — nežinau. Yra visokių". Dar pridūriau: "Jeigu priešinsimės šiam žygiui, gali kilti riaušės, o tai būtų labai negerai. Geriausia nesipriešinti ir paskirti vieną bataliono vadų pulką tvarkingai nuvesti prie prezidentūros Ten tegul kareivių įgaliotiniai išdėsto savo reikalavimus".

Nežinau ar kar. Liatukui patiko toks mano atsakymas, bet man rodos, jis buvo manim apsivylęs. Apie nieką daugiau nekalbėję atsisveikinome.

Rytojaus rytą 8 val., kaip visuomet, pulkas rikiavosi pratimams. Batalionai išsirikiavo žygio tvarka, kai kurios kuopos su kuopų vadais priešakyje, o kai kurios kuopos tik su jaunesniaisiais karininkais. Tačiau, nė vieno bataliono vado rikiuotėje nebuvo. Į kambarį atbėgo mano viršila klausdamas kas daryti. Atsakiau, būtų geriausia likti kareivinėse ir tęsti užsiėmimus. Viršila atsakė, kad kuopa labai suagituota, net nori kulkosvaidžius pasiimti. Kartu su viršila nuėjau į kareivines. Čia radau kaip bičių avilyje zirziant. Labiausiai bruzdėjo ir agitavo žygiuoti buvę gimnazistai ir ateitininkai, jau mano pakelti į puskarininkius. Vėliau kai kurie iš jų buvo žymūs karininkai, Nepriklausomybės laikais užėmę gan augštas vietas kariuomenėje. (Bus daugiau)

Juozas Almis Jūragis

JŪS NESATE VIENI

Tikiu aš Lietuva

Aš niekad nepamečiau tikėjimo,
Nors ir verkiau prie kapo Jos duobės —
Prisikėlimas neš jai užtekėjimą
Naujos šviesių dienų garbės.

Matau — pečius Jai lenkia vėtrų gūsiai
Ir skriaudos kruvinos kas metai gelia Ją,
Tačiau žinau, toje audroje kad nežus Ji —
Ji man mirties, Ji man gyvybės Evangelija.

Kaip beržas Ji, viena prie viešo kelio,
Praeiviai drasko Jos šakas žalias,
Bet apnaikinta Ji gajau dar želia,
Šakas išleidžia, atžalas naujas.

Ir klesti vėl žiedais, žaliuoja lapais,
Gyvybės sultis semdama iš savo karžygių mirčių
Išeis ji vėl drąsiai iš mirties kapo
Ir priespaudą numes kovos naujos kirčiu.

Juk Lietuva — tai mes! Tai mes jos gyvas kraujas,
Kol plaka mūsų širdys ir norais ir darbais.
Mus palenkė Lemtis. Tikėkim rytą naują
Ir ruoškimės pakilti tėvynės milžinais.

Aš niekada nepamečiau tikėjimo,
Prisikėlimui Jos šventai tikiu —
Ji žengs laisva, gaji naujam žydėjimui,
Iš kraujo upių, iš naktų klaikių.

Sugrįšime

Man kuždėjo ir bangos ir vėjas,
Kai plaukiau nuo tėvynės tolyn,
Kad laikams neramiesiems praėjus
Vėl sugrįšim gimtojon šalin.

Vėl perplauksime vandenis jūrų
Ir kalnai nepastos mums kelių,
Nes tėvynė mums širdis užbūrė
Gimto kiemo senu smūtkeliu.

Ir kelužiais, keliais ves atgal mus
Gimto krašto graudus ilgesys,
Kaip pavasario upės kad alma,
Grįšim vėl, kas nemirę, visi.

Taip į gimtąjį lizdą suplauksim,
Sapnuose ten sugrįžtam kasnakt,
Ir iškeisime ilgesio auksą
Į kūrybos ir darbo dienas.

O iš protėvių žemės palaukių
Tvins į širdį palaimos srovė,
Nes tik tiems, kurie kenčia ir laukia,
Atsiskleidžia gyvatos prasmė.

Žuvusiems kariams

Jūs buvot su mumis, kai kautis ėjom
Tada, kai mūsų žemė laisvei budo
Ir kelią durtuvais jai skynėme laimėjimui
Pagal senų lietuvių narsų būdą.

Ir taip petys petin, pėda į pėdą laisvės rytą
Mes veržėmės pirmyn upeliais tvinstančiais veržliais,
Bet laisvės žygyje jūs didvyriais kritot
Ir likote gulėt po tėviškės beržais.

Pavasarių daina tėvynėj mūsų aidi,
Patrankų gaudesys seniai nustojo drebinęs šilus,
Ir šviečia jūsų kraujas žemėje kaip auksinės raidės,
Nes tuo krauju mums laisvę pirkot jūs.

Žali beržai jums ošia dainą tykią,
Lakštingalų suokimas skamba vakarais —
Jūs nesate vieni kapeliuose palikę,
Jūs esat su tauta, jūs esat su visais.

Ateis būriai jaunos kartos merginų
Ir puoš žiedais jums kryžius ir kapus,
O jaunos motinos atneš glėbius jurginų
Ir atsives jus aplankyt vaikus.

Čia vakarais sustos parymot broliai,
Klausys, kaip laisvės dainos skamba už kalnų.
Kai apsidengs žiedai vėsios rasos karoliais,
Jie pasiilgs vėl ginklo tarp delnų.

Ir kol gyvens tauta, minės ji jūsų vardą,
Minės kovų vietas ir nuostabius žygius;
Nes jos širdy tas pats juk kraujas verda
Ir gimdo norus, potroškius kilnius.

Tautos garbė — jūs, žuvę jos karžygiai,
Jūsų kapai — švenčiausias lobis jos.
Kai ji pakils į naują laisvės žygį,
Naujų karių eilėje jūsų dvasia žygiuos.

Australija

NARŪNAS—NE VOBANAS, o visgi—verta jį žinoti . . .

S. DIRMANTAS

Trumpai priminęs, mielam skaitytojui, kas buvo Vobanas, papasakosiu ir apie to paties laiko lietuvių karo inžinierių, kartografą ir fortifikacijos žinovą, — Jozephą Naronoviczių Naronskie arba, trumpai ir lietuviškai, — apie Juozą Narūną.

Prancūzas Pier Vauban (Petras Vobanas, 1633-1709) buvo karo inžinierius ir ekonomistas. Už nepaprastus karinius nuopelnus 1703 m. jis buvo pakeltas Prancūzijos maršalu. Europoje tada buvo labai karingi laikai. Vakaruose ypatingai grumtasi dėl miestų, kurių beveik kiekvienas buvo nuo užpuolimo apsaugotas, kaip ir mūsų Vilnius, tik tobūlesniais, naujesniais įtvirtinimais. Bemaž visi Vakarų Europos miestai buvo tapę, sunkiau ar lengviau nugalimomis, mūsų senoviniais terminais tariant, *drūtvietėmis* ar *stiprovėmis*. Vobanui teko dalyvauti, ar net vadovauti 35-ms tokių tvirtovių apgulimams. Jis yra pastatęs, daugiausia pagal savo projektus, 39 naujas *fortecas* (pranc. forteresse; fort — reiškia — stiprus). Gi perdirbo, modernizavo, patobūlino, išvystė apie 300 tvirtovių ar paskirų fortų. Daugelis jų ir iki šiai dienai išliko tenai, Vakarų Europoje, kur savo galinga išore sudaro lankytojams gilų įspūdį. Labai buvau patenkintas, kai 1946 m. teko susipažinti su šio garsaus vyro statiniais, dominuojančiais Nicos ir Villefranche žavingas apylinkes.

Jau ir kiti anų laikų fortifikatoriai buvo perėję prie, vadinamos, bastioninės įtvirtinimų sistemos. Pačios senovinės pilys ir miestų centrai buvo supami akmenų, plytų mūro ar žemės, kampuotų, išsikišusių, įvairaus tipo ir pavadinimų įtvirtinimų. Tada ir mūsų krašto neskaitlingos išlikusios *gintuvės* (Radvilų Biržai ir Nesvyžius, Katkevičių—Lachavyčiai o taipgi Gardinas ir senoji Lietuvių Brasta) buvo apvestos žemės bastionų vainikais, dažniausiai tipiškos penkiakampės žvaigdės pavidalo. KARIO skaitytojas anų laikų Biržų įtvirtinimų vaizdą gali matyti 1961 metų KARIO gegužio m. viršelyje.

Vobanas ypač pagarsėjo tvirtovių ėmimo metodų ištobūlinimu. Taip vadinamoji "Vobano atsaka" — tai sisteminis, laipsniškas, inžinerijos ir matematikos mokslais paremtas, artėjimo ir griovimo būdas, kuris nesudaro puolančiam didelių nuostolių kariais, kaip kad pav., staigi, atvira ataka. Žinoma, jis ir ne toks greitas. Vobanas ypatingai sugebėjo bestioninę fortifikaciją priderinti prie vietos topografinių savybių: reljefo, vandenų, balų ir prie anų laikų tvirtovių vyriausio ir pavojingiausio priešo — artilerijos. Nuo tada fortifikacijos moksle įsigalėjo ir iki šiol išliko prancūziški Vobano nustatyti terminai.

Mažiau sėkminga buvo maršalo-inžinieriaus veikla kitoje jo specialybėje. Jo projektas — pakeisti krašto ekonomiką, patobūlinti, net pakeisti mokesčių sistemą, — vyriausybei nepatiko. Knyga buvo konfiskuota, sudeginta o jis pats turėjo ir nemalonumų.

-o-

Mūsiškis fortifikacijos žinovas, Narūnavičius-Narūnas, buvo lietuvis bajoras, Eques lituanis, šeimos ženklo Gozdava (toks herbas). Jo gimimo vieta nei laikas nėra iki šiol tiksliai žinomi. Spėju, kad buvo gimęs pirmoje ketvirtyje XVII šimtmečio. O dėl vietos, manau, gal Ukmergės apskrityje-paviete, Narūnų dvare (Tarp kitko, šis dvaras net XVIII amžiuje pasižymėjo stainiinių žemaitiškos veislės arklių auginimu. Jų turėdavo po kelis "setus", kiekvieną iš trijų porų, karietai pakinkyti. Ypatingai buvo gražūs ir augštai vertinami tipingi žemaitukai: pilko, lyg pelių, plauko su tamsiu, bemaž juodu, ruožu išilgai nugaros. Tokius man tekdavo matyti jaunatvėje Paliksnės dvare, netoli Plungės.)

Mokslus Juozas Narūnas ėjo Kėdainiuose, Radvilų kariškoje gimnazijoje, kitaip — kadetų korpe. Tuo laiku matematiką ir karinius mokslus tenai dėstė Vobano amžininkas, kitas karo inžinierius, pragarsėjęs savo veikalu ARCHITECTURA MILITARIS, — Adomas Freytagas. (Žr. Technikos Žodžio 1961 m. pirmą sąsiuvinį). Gimęs 1608 Torunėje (vok. Thorn ar Torn), o miręs ir palaidotas Kėdainiuose.

Freytagas kartu su kunig. Jonušu Radvilu tarnavo olandų kariuomenėje. Jam teko atakuoti Brendos, Bolduco, Berg-op-Zoom ir kitas tvirtoves.

Jis buvo tipingas XVII amžiaus mokslinčius: be karinių ir inžinerinių dalykų buvo geras žinovas medicinos, buvo astrologas ir filo-

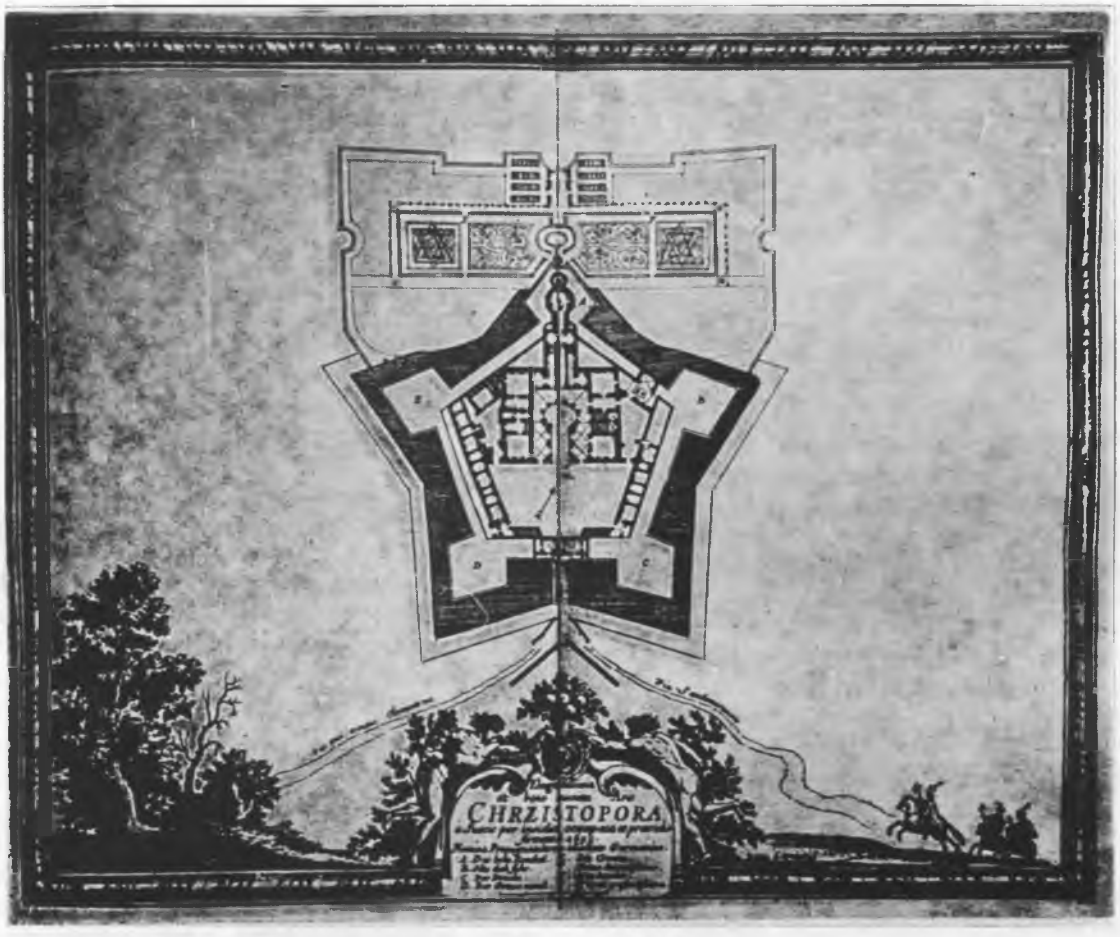

ELEGANTISSIMA ET BENE MUNITA pilis **CHRZISTOPORA** (lenk. **KRZYŽ** ir **TOPOR** kryžius ir kirvis — **KRZYSZTOPOR**) Kielcų vaivad. Statyta 1631 - 1644, iš naujo A. Freytago sutvirtinta; 1655 m. švedų užimta ir išgriauta. Pačiam viduryje — aukšta senovės mūro pilis - rūmai su dviem "flygeliais" ir parkan išsikišusiu "rondeliu". Aplinkui arti pilies naujesnis penkiasienis mūro sutvirtinimas su kareivinėmis ir sandėliais. Iš oro aplink — antras sustiprinimų žiedas iš penkių bastionų, kurie sudaro taisyklingą penkiakampį. Kiekvienas bastionas ar žymesnis pastatas turi savo pavadinimą: A — der Hohe Rondell, C — Drakonas, E — Karūna. Yra ir Cisterna Profondissima — labai gilus šulinys (dažnai lietaus ir sniego vandenį nuo stogų surinkti).

sofas ir Radvilų asmens gydytojas. Fortifikacijos vystymosi eigoje perversminį savo veikalą A. Freytagas pirmą kartą išspausdino 1631 m. olandų kalba. Greit išėjo bene šešios laidos prancūzų ir kitom kalbom. Jis yra laikomas, vadinamos, olandų fortifikacijos doktrinos reiškėju.

A. Freytagas palaidotas Kėdainių evangelikų bažnyčioje 1650 m. Apie jo antkapį yra rašęs 1926 Kėdainių miesto istorikas P. Šinkūnas. Ilgas ištisas antkapio lotynų kalba tekstas yra Lietuvių Enciklopedijoj (VI t. 390 psl.).

Bet, grįžkime prie Juozo Narūno. Deja, kol kas apie jį nedaug žinių teturime. Spėjama, kad mokslus baigęs, pradžioje darbavosi Biržuose. 1653 m. jį užtinkame Tauragėje. Čia jis Radvilų plačių valdų "žemių revizorius": matuoja, tikrina, braižo planus. 1660-1678 m. mūsų Narūnas, kaip topografas ir kartografas sudarinėja žemėlapius Karaliaučiaus apylinkėje, Mažojoje Lietuvoje. Be to, kaip architektas, inventorizuoja ir restauruoja Rytprūsių senovės pilis — t.v. Rittergutus. Taip, 1667 m. dirbo pas grafą Dohn'e, Vilkūnuose o 1668 m. — Rastenburgo apylinkėse pas grafą Eulenburgą, kilusį neva iš kilmingojo senprūsio.

Pagrindinis, J. Narūną įamžinęs darbas, tai jo trijų tomų rašytas ir gausiai jo ranka iliustruotas, bet, kaip jis pats tvirtina, nevisai originalus, lenkų kalba veikalas. Štai to darbo vieno tomo puošnus titulinis lapas. Jame išskaitome tomo ir skyrių pavadinimus: MILITARINĖ ARCHITEKTŪRA t.y. karinė statyba. OPTIKA — kitaip PERSPEKTYVA. Vėl ARCHITECTURA CIVILIS arba PALOCIŲ STATYBA. Dar kokio tai negirdėto pavadinimo mokslas "RABDOLOGIJA" — apie žemės darbu kūbatūros ir kitus inžinierinius skaičiavimus, su visokiomis matematinėmis lentelėmis ir terminais . . .

Čia duodu kelis jo ranka darytų iliustracijų pavyzdžius iš fortifikacijos vystymosi istorijos: Medinė pilis "G" žemoje ežero saloje. Panaši buvo Lietuvoje ties Brėslauja. Greta jos taipgi medinė pilis "E" ant piliakalnio, kaip autorius parašė "na kopcu". Kita vėl ežere, labai primena Trakų mūro pilį su bokštais ("e"). Labai daug pribraižyta anuometinės fortifikacijos ir statybos detalių, įrengimų . . .

Karinės mūsų istorijos atžvilgiu mums yra ypač brangi ir įdomi Narūno sudaryta autentiškiausia, nes tik 50 metų po įvykio, garsiojo Kirchholmo-Salaspilio mūšio schema. Joje galima įžiūrėti raitą Lietuvos didįjį etmoną Joną K. Chodkevičių-Katkų. Greta jo garsusis T. Liackis. Vėl netoli — Giedraitis, Sapiega, Nevardauskas, Aleksandras Chodkevičius ir kitų dalinių vadų sunkiai išskaitomos pavardės. 300 Kuršo raitarų, mūsų talkininkų (tada, t.v., Karlandijos kunigaikštija mums priklausė lėno teise ir turėjo padėti kare). Priešakyje, ties viduriu yra kiek artilerijos ir pėstijos. Pagrindinė jėga — tai tų laikų garsieji sparnuoti huzarai. Kairiajam sparne, kiek užpakalyje, ties Dauguvos krantu, vadinamas, *taboras* ar *vagenburgas*. T. y. įtvirtinta, vežimais apsupta, stovykla. Jos priešakyje išrikiuota apsauga su patrankomis ties vartais. Buvo ir kelios mūsų totorių vėliavos, totorių rotmistrų vadovaujamos. Abiejuose mūsų sparnuose išrikiuoti daliniai įrašyti, kaip "volontarijuše". Atseit, neva, savanoriai. Kitos versijos: a)—tai demonstracijai išrikiuoti nerikiuotės gurguolininkai ir b)— nereguliarūs bajorų daliniai. Panašiai nubrėžtas išdėstymas priešo pusėje, švedų karaliaus ir jo generolų vietos ir pavardės. Lietuvos kariuomenėje tada dar nebuvo generolo laipsnio. Neužmiršta strėlyte nurodyti ir meridianas.

Mūsų lauko tarnybos istorijai yra įdomus, Narūno nubraižytas, pavyzdingas įtvirtintos lauko stovyklos-taboro dalinių išdėstymo ir sustatymo išplanavimas. Čia viskas detaliai apgal-

J. Narūno knygos titulinis lapas

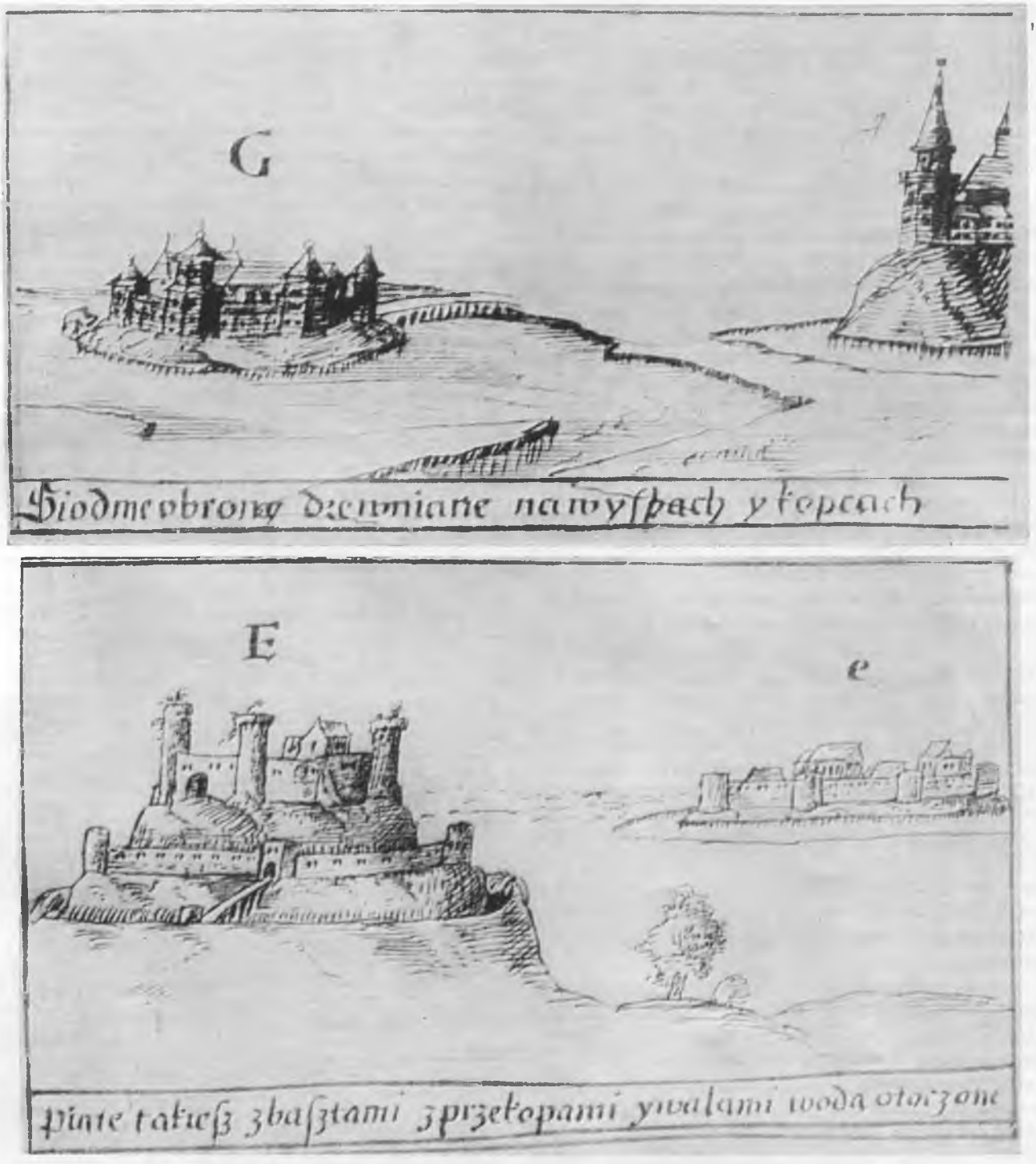

Narūno pilių projektai

vota, apskaičiuota, išplanuota. Pavadinta: "Būdas įrengti lenkišką ir lietuvišką taborą-stovyklą". Stovykla — beveik keturkampė. Dviem šonais priglausta prie upės. Du kiti fortifikuoti žemės darbais. Kampuose bastionai. Yra keli išėjimai-vartai. Pėstininkų ir dragūnų regimentai arti įtvirtinimų ir vartų. Raitelių pulkai sustatyti prie upės. Vadovietė ir artilerijos atsarga ploto viduryje. Kitur randame detales: pav., smulkus huzarų ar petyhorų vėliavos išdėstymas, kur nurodyta vieta vadui, karininkams, kareiviams, žirgams, pašarui, įvairios paskir-

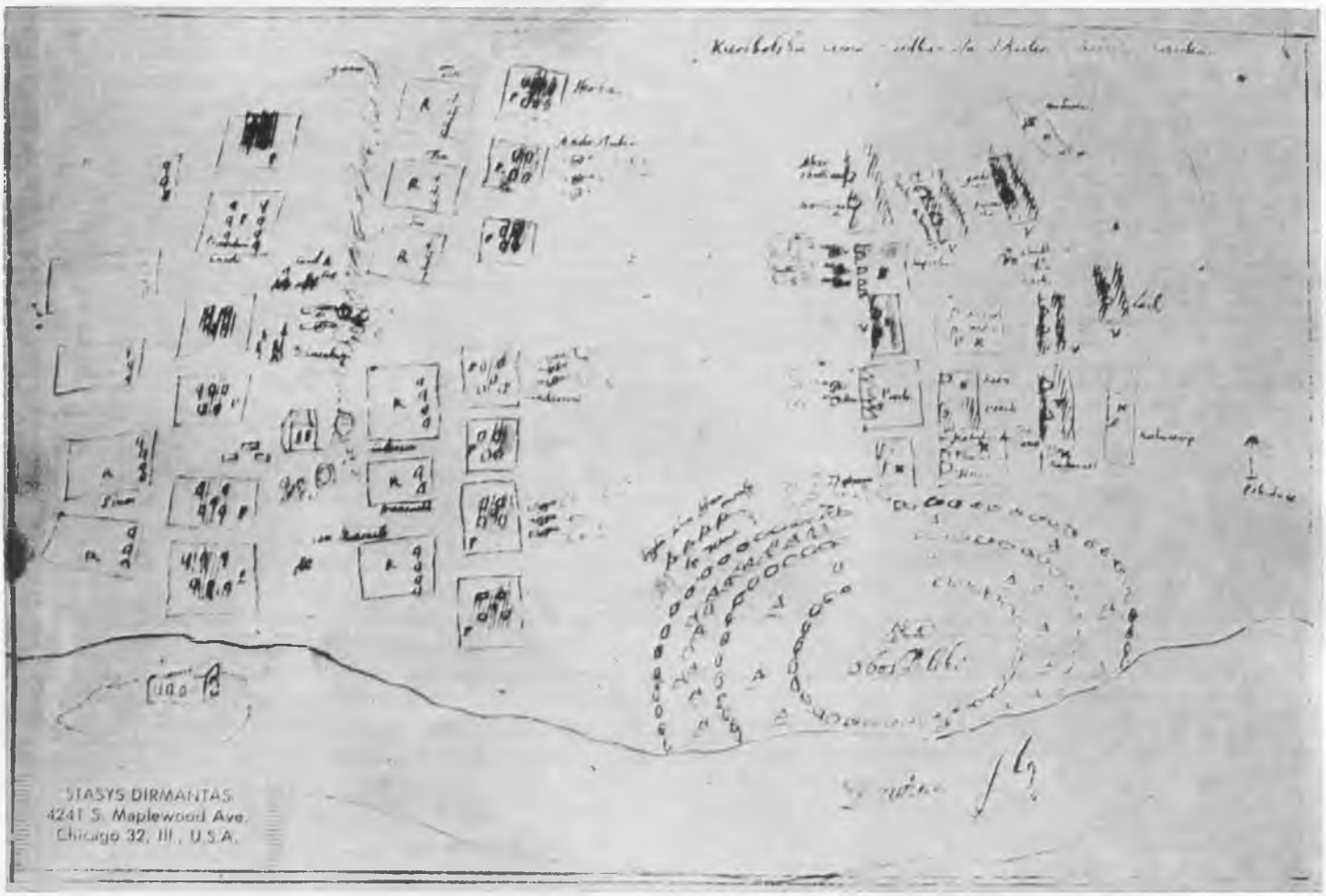

Salaspilio (Kirchholmo) mūšio (1605. IX. 27) pradinės padėties schema, nubraižyta J. Narūno apie 1655 m.

ties vežimams, virtuvei ir t.t. Yra detalės schemos kaip iš žygio rikiuotės sklandžiai pereiti stovyklavimo tvarkos. Yra ir apvalios stovyklos, įspraustos į upių santakas ir kt. Duoti apskaičiavimo pavyzdžiai, kiek kuriam daliniui reikia kvadr. pėdų ir pabrėžta, kad svetimšalių matematikų skaičiavimai ir normos-reguios-taisyklės lietuvių kariuomenei netinka, nes jos kitokia organizacija.

Ne bet koki tada buvo ir Lietuvos kariuomenės rikiuotės dalinių vadai, regimentoriai, pulkininkai ir rotmistrai. Pirmas greta etmono tada išgarsėjo vienas iš huzarų vadų, Teodoras Liackis. Tai sūnus, iš Maskvos nuo Jono Žiauriojo vergijos pabėgusio, augšto urėdo *-okolničio*. Apie jį KARY mini Dr. V. Daugirdaitė-Sruogienė (1959, 3-iam sąsiuv.) aprašinėdama tų laikų pirmąjį lietuvį menininką ir kartografą, Antaną Vydą, pagaminusį ankstyviausiąjį Rytų Europos-Maskovijos žemėlapį. Liackio sūnus, gavęs mokslą Lietuvoje, dar tobulinosi ir atlikinėjo karo praktiką Vakarų Europoje: Austrijoje, Olandijoje, Prancūzijoje, Italijoje. Aplankė Maltos salą ir Šventojoje Žemėje pabūvojo. Pasižymėjo gabumais. Etmonas jį didžiai vertino, palikdavo savo vietoje ir tardavosi su juo. Liackis ir jo sesuo, abu, buvo apdovanoti nepaprasta fizine jėga. Būdamas Venecijoje, ranka griebęs už rato, sulaikė šešetos arklių traukiamą karietą! Vėl kitur, stvėręs už ragų miesto gatvėje dūkstantį jautį, nusuko jam sprandą! Lengvai išraudavo kelių colių skersmens ąžuoliukus ir p. Kirchholmo mūšyje, sužeistas tų laikų stambia kulipka į koją, vienok dar porą mylių vijosi priešą. Vėliau jis buvo paskirtas deryboms su Maskva ir Turkija o, senstelėjęs — tapo atstovu ar net senatorium. Prieš minėtą mūšį Liackis prašėsi etmono su jo daliniu paskiriamas pradiniam smūgiui. Bet Katkus jam pavedė atlikti galutinį triuškinantį smūgį jau kovai įpusėjus ir paaiškėjus padėčiai.

Šis garsusis Kirchholmo-Salaspilio mūšis o ypač, kaip uraganas nenugalima, viską prieš sa-

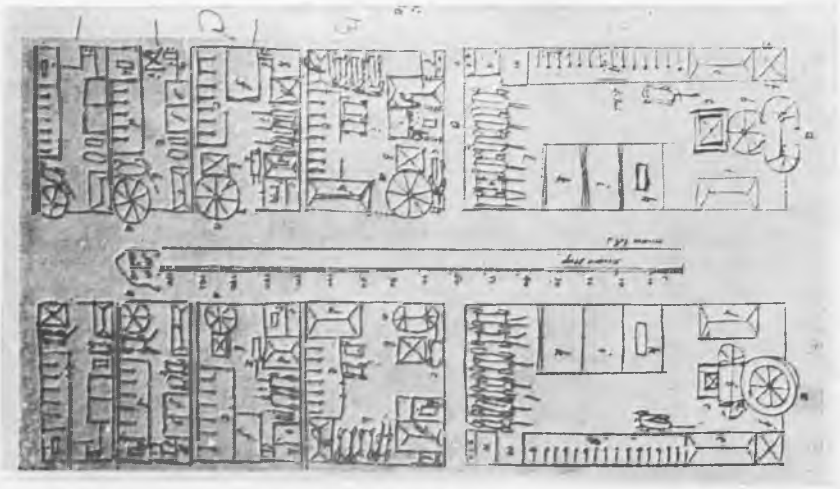

Smulkus gurguolės vežimu išdėstymas stovykloje. J. Narūno brėž.

ve nušlavusi Liackio lietuviškų huzarų ataka įamžino plačiajam pasaulyje lietuvių karių nepalyginamąjį laimėjimą. Keturis kartus stipresnis, kovose užgrūdintas, karingas priešas, paties švedų karaliaus vadovaujamas, kelių valandų bėgyje buvo jietimis subadytas ir kardais sukapotas! Žuvo švedų generolai. Tik pats karalius, be skrybėlės, vieno vietinio bajoro žirgu (kitiems kritus) šiaip taip paspruko, pasiekė Rygą ir kuo skubiausiai, įšokęs laivan, išplaukė į savo žemę. Bajorui suteikta paslauga brangiai kainavo: netik žirgą prarado, bet ir savo galvą paklojo. Priešo nebuvo Lietuvoje: lavonais iškloio laukus, o išlikę gydė žaizdas.

Laimėtojus sveikino popiežius, Anglijos ir Vakarų Europos valdovai, karaliai, imperatorius, Persijos šachas ir Turkijos sultonas . . .

Ir dabar, trims šimtams metų praslinkus, karybos itorijos veikalai mini ir rodo šį Kirchholmo-Salaspilio mūšį, kaip pavyzdį lemiamo, priešo jėgas visiškai sunaikinusio, laimėjimo. O gi tai yra bet kurio karo, ar mūšio, vyriausias totalinis siekis! O šitame atvejuje reikia dar priimti dėmėsin, kad buvo išdrįsta ir laimėta prieš daug tvirtesnį priešą. Tas rodo augštą mūsų karių moralę ir drąsą. (Žr. Šio mūšio ir viso karo puikų aprašymą KARIO 1957 m. rugpiūčio, spalio ir lapkričio mėn. sąsiuviniuose).

Iš eilės KARY tilpusių straipsnių matome, kad XVII šimtmetyje Lietuva be talentingų, gabių, krašto gynybai atsidavusių ir pasišventusių vadų ir karių, (kurių mums ir anksčiau nestigo), dar turėjo ir karių mokslininkų-inžinierių. Pirmas lietuvis, karaliaus inžinierio titulą gavęs, buvo žematis P. Gedkantas (žiūrėk mano iliustruotą rašinį TECHNIKOS ŽODYJE, 1961, Nr. I). Antras inžinierius-technologas ir gabus artilerininkas, — tai KARIO skaitytojams žinomas Kazimieras Semenavičius, raketų tobūlintojas. Trečias—menininkas ir kartografas, Antanas Vydas. (Apie jį, be KARIO, dar žiūrėk okupuotos Lietuvos Mokslų Akademijos: Collectanea Acta Geographica Lithuanica MCMLX. Tai straipsnių rinkinys XIX tarptautiniam Geografų Kongresui. Jų tarpe V. Chomskio "Lietuvos kartografinio vaizdo raidos apžvalga" ir J. Petrulio — "Antanas Vydas ir jo darbai". Deja, straipsniai tik rusų ir anglų kalbomis! Lietuviškai — tik kelių eilučių santraukos . . .)

Augščiau išvardintų ir virtinės kitų lietuvių vyrų — Domeykos, Kerbėdžio, Jundzilo, Chodzko, Giedraičio it daugel kitų žygiais ir mokslo darbais, įvairiomis kalbomis, po visą pasaulį didžiuojasi ir giriasi ir reklamuojasi, ir naudoja, ir eksploatuoja lenkai . . . O mes jų neįvertiname, net jų nežinome . . .

O gi mes turime daugiau ir stipresnių teisių jais ir jų darbais didžiuotis ir stiprintis, nes jie ne tik buvo mūsų valstybės piliečiai, bet ir mūsų tautos vaikai.

Gana jau mūsų istorikams tūpčioti vietoje, ribotis Vytauto laikų Lietuva ar vien tik žiląją senovę nagrinėti. Opesnis ir naudingesnis, daugiau pamokinantis būtų nagrinėjimas mums artimesnių laikų. Juk Lietuva buvo gyva ir XVII ir XVIII ir XIX amžiuose. Kiekviename amžiuje rasime lietuvių didvyrių, kilnių asmenybių. Juos reikia atrasti, iškelti ir parodyti.

Būdas įrengti lenkų - lietuvių įtvirtintą stovyklą. Išdėstė ir nubraižė karo inžinierius Juozas Narūnas - Naronskis, išėjęs specialų karinį mokslą pas inž. A. Freytagą Kėdainių karinėje gimnazijoje — kadetų korpe, XVI a. vidury je.

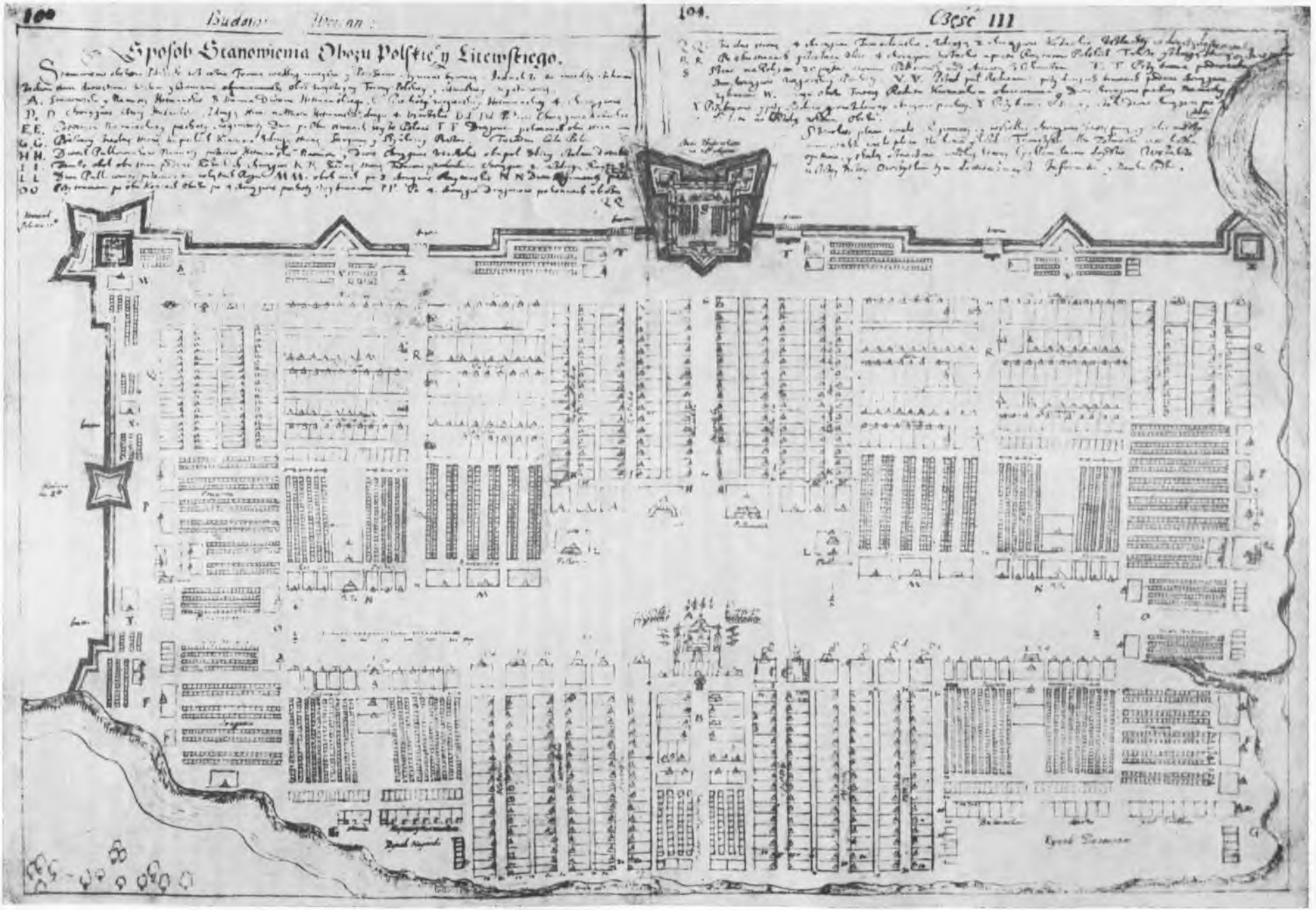
100
104.
Część III
Sposób Stanowienia Obozu Polskiego y Litewskiego.

Maironis

SENOVĖS DAINA

Oi neverk, motušėle, kad jaunas sūnus
Eis ginti brangiosios tėvynės!
Kad pavirtęs, kaip ąžuolas girių puikus
Lauks teismo dienos paskutinės.

Taip nelaužyk sau rankų, kaip beržo šakas
Kad laužo užrūstintas vėjas;
Tau dar liko sūnų; kas tėvynę praras,
Antros neišmels apgailėjęs.

Ten už upių plačių žiba mūsų pulkai
Jie mylimą Lietuvą gina;
Kam nusviro galva, tam Dangaus angelai
Vainiką iš deimantų pina.

Daugel krito sūnų, kaip tų lapų rudens:
Baltveidės oi verks, nes mylėjo!
Bet nei bus, nei tekės Nemune tiek vandens,
Kiek priešų ten kraujo tekėjo.

Vedė Vytautas ten didžiavyrių pulkus
Ir priešų sulaužė puikybę:
Už devynias mares, už tamsiuosius miškus
Išvarė piktųjų galybę.

Saulė leidos raudona ant Vilniaus kapų,
Kai duobę kareiviai ten kasė,
Ir paguldė daug brolių greta milžinų,
O Viešpats jų priglaudė dvasią.

Oi neverk, motušėle, kad jaunas sūnus
Eis ginti brangiosios tėvynės!
Kad pavirtęs, kaip ąžuolas girių puikus,
Lauks teismo dienos paskutinės.

MAIRONIS IR MŪSŲ SKOLA

V. JONIKAS

Lietuviai pasaulyje šiais metais minės šimtą metų nuo Maironio gimimo ir stengsis tą sukaktį reikšmingai atžymėti. Turėkime viltį, kad šia proga vėl atnaujinsime pažintį su tautos pranašo literatūrine kūryba ir jos idėjomis. Tos idėjos daugumoje dar gyvos ir vis labiau gyvėjančios.

Maironis buvo kovos už lietuvių tautą, jos sąmonę ir fizinę gyvybę, poetas. Jo išjaustas ugningas žodis degino šviesuolių sąžinės kiautą, švietė kaimiečių sąmonę ir drąsino jaunimą pasitikėti savimi. Jo šauksmą tiksliai išgirdo lietuvis kareivis — artojėlis ir tautinę sąmonę perkeitė tautinės valstybės kūnu. Neįmanoma suprasti Maironį be kareivio sąvokos ir kareivį be Maironio idealizmo. Todėl savaime prašosi reikalas, kad minint Maironį — pranašą, būtų prisimenamas ir jo idealų vykdytojas — karys.

Gaila, bet ligi šiol mūsų kareivis dar nesusilaukė padėkos iš tautos, už kurią kovėsi, kentėjo ir mirė. Visi po jo gyveno, tik jis turėjo mirti. Kiti susilaukė, net nepelnytos pagarbos, tik jis liko šmeižiamas iš kairės ir iš dešinės. Dabar, svetimųjų išminties miglomis apsvaigę, kaikurie mūsų tiesiog nekenčia savo kareivio. Argi taip turi būti? Man atrodo, kad kareivio sąvoka istorijoje ne su blogu, bet su gėriu yra tampriai susieta. Kas galės įsivaizduoti krikščionybės atsiradimą be kareivių dalyvavimo? Kareivis nenori žudyti, tiktai vykdo tautos valią. Jis iškovoja pergalę idealams, o atėję po jo valdininkas ar prekybininkas susirenka sau pelną. Argi kareivis kaltas, jei po jo mirties pati jo tauta išpiktnaudoja jo idealus?

Neverta čia įrodinėti, ko kareivis vertas. Lietuvis vien tik vykdydamas savisaugos instinktą, visos tautos apimtimi, tampa kovotoju ir priartėja kareiviui. Todėl būtų gražu, jei šiais Maironio metais, jo įkvėpimo paliesti, atiduotumėm literatūrine skolą kareiviui, mus įgalinusiam rašyti. Nors nedaug, tiktai kiekvienas rašytojas, iš visos širdies, bent po eilėraštį, po novelę žmoniškiau apdailintą ir būtų jau tai, ko dar neturime kitiems parodyti, sau pasidžiaugti. Argi tai būtų perdidelė mūsų auka palyginus su ta, kuri kadaise buvo atnašauta kruvinuose kautynių laukuose už mūsų teisę į mokslą?

Lietuviai pasaulyje galėtų pasididžiuoti, kad ne tik verkti bei liūdnai dainuoti moka, bet gali suprasti ir Maironio dvasią, iš kapų prikelti savo didvyrius ir prašyti jų, kad savo pavyzdžiu šviestų garbingą kelią vaikų vaikams.

PIRMOJI JŪRŲ GALYBĖ—KRETA

A. ŽYGMANTAS

Bendra civilizacijos bangų kryptis nuolatos ėjo maždaug iš pietų į šiaurę. Todėl pravartu yra eiti į pietus ir patyrinėti pirmykštę Aigėjo jūros kraštų civilizaciją, kuri, supinta iš keletos vietinių kultūrų, nebuvo vientisinė. Priešistorinę Graikiją archeologija dalina į keturias pagrindines sritis: Kretos (Mino), Kikladų, Peloponeso kartu su pietryčių Graikija — Helada ir Tesalijos su šiaurine Graikija. Nors Aigėjo srities vietinės kultūros ir įvairavo, tačiau ryšiai ir savitarpinės įtakos tiek suvienodino civilizaciją, kad kalbame apie jas bendru vardu — Aigėjo.

"Vidužemio jūros baseinas, o ypatingai Aigėjo sritis, savo prigimtimi tiko tam žmonių gyvenimo būdo ir kultūros suvienodinimui. Prieš tai, kai jis buvo surominintas, ir dar prieš tai, kai jis buvo suhelenintas, senasis pasaulis buvo suaigėjintas. Tačiau faktorius, kuris prisidėjo prie šio suvienodinimo daugiau, atrodo, kaip aplinkumos pobūdis, buvo *prigimtis* tų gyventojų, kurie sugebėjo pasinaudoti rytų įtakomis, tačiau, kurie, be to, ir patys turėjo tam *tikrų savumų ir ypatingų sugebėjimų* kurti civilizaciją, kurios pagalba jie spinduliavo tokią galingą įtaką. (C. Autran savo knygoje, kartu su kaikuriom įdomiom ir ginčytinom hipotezėm, teisingai nurodo, kad civilizacijos kilmės istorija jau nuo senai yra 'apribota tik siauromis Egipto ir Mesopotamijos sienomis', ir, kad jos tyrinėjimas buvo išimtinai tik darbas *egiptologų* ir *entuziastų semitų*, perdėtai prisirišusių prie 'šventųjų knygų' tradicijų. (Žiūr.: Pheniciens, essai de contribution a l' histoire antique de la Mediterranee)."[15]

Taigi, prieš indoeuropiečiams pasirodant, istoriją jau kūrė, semitams visai *svetima,* Vidužemio rasės šaka. Kai tik paaiškėjo aigėjiečių veikla, tai išpūsta ir padidinta fenikiečių (semitų) veiklos reikšmė istorijoje pradėjo kristi.

Fenikija neprasimušė į tautų priekį iki XI a. pr. Kr., kol nežlugo miniečių galia. Fenikijos vyravimas Vidužemio jūroje apima laikotarpį tarp 1100 ir 800 m. pr. Kr. Jau IX a. pr. Kr. graikai atgaivino Aigėjo kultūros tradicijas ir pamažu pradėjo išstumti fenikiečius. Be to Aigėjo-heleniškoji ekspansija vyko *kitu būdu* kaip fenikiečių. Fenikiečiams rūpėjo tik *pelnas,* kurio siekdami jie nesivaržė vartoti jėgą ir klastą.[15] "Sąlytis su fenikiečiais pirmą kartą davė graikams progą pajusti tą gilų skirtumą tarp jų pačių ir Azijos semitų. Homero poemose netrūksta užuominų apie tas varžybas su fenikiečiais, kurie visada vaizduojami kaip nesąžiningi pirkliai, niekingi žmonės ir vergų grobikai. Visi blizgą turtai, priešais jų laivus išdėstyti, turi tik vieną tikslą — pritraukti žmones, kad juos pagrobę parduotų tolimuose kraštuose. Tai jie, fenikiečiai, yra tie, kurie skleidžia siaubą išilgai jūrinių kelių, ties sąsiauriais ir tarpjūriais tykodami jūreivių, kuriems trūksta Odisėjo pramatymo." (Citata iš Ad. Reinach, L' Hellenisation du monde antique).[15]

—o—

Kretos saloje Naujasis akmens amžius į Žalvario amžių perėjo maždaug 4-to tūkstantmečio pr. Kr. viduryje. Iš akmens amžiaus išlikusių ginklų, ten randamų, ryškiausi yra akmeninės buožės. Panašaus tipo buožės iš tų laikų yra žinomos Rytuose ir priešdinastiniame Egipte.[2] Su žalvariu Kretoje iškilo, vadinama, Mino civilizacija, žydėjusi iki Žalvario amžiaus galo salos rytinėje ir vidurinėje dalyje. Kreta —tai seniausias etapas Europos civilizacijos, galima sakyti, jos pradinis taškas siekiantis net 3400m. pr. Kr.[2]

Šita paslaptinga ir įdomi civilizacija, atrodo, impulsą bus gavusi iš Egipto. Iš Kretos kilo ir išsivystė didžioji Mino ir kartu Mikėnų civilizacija, iš kurios pelenų 1-jame tūkstantmetyje pr. Kr., lyg feniksas, iškilo šviesioji Helados kultūra, kuri vėl, savo keliu, buvo europinės kultūros pirmtakūnė.

Aigėjo civilizacija augščiausio žydėjimo pasiekė Kretoje, tačiau ir Melos saloje buvo pasiekta tos kultūros augšto laipsnio. Mat Melos saloje buvo obsidio išteklių, kuris Akmens amžiuje ir dar vėliau buvo naudojamas peiliam ir jiečių antgaliams gaminti. Iš šitos medžiagos eksporto sala turtėjo.[11]

Be labai gražių vazų, Mino kultūra paliko trumpus lapo pavidalo durklus, kirvius, peilius ir kitus ginklus bei įrankius, gamintus iš žalvario arba nevalyto vario. Yra likusių ir obsidinių peilių ir panašių įrankių apyvokos ir karo reikalams.

Variniai ir žalvariniai durklai randami Kretoje ir Kikladų salose, bet retai užtinkami žemyne, yra įdomūs ir rodo palaipsniui kylan-

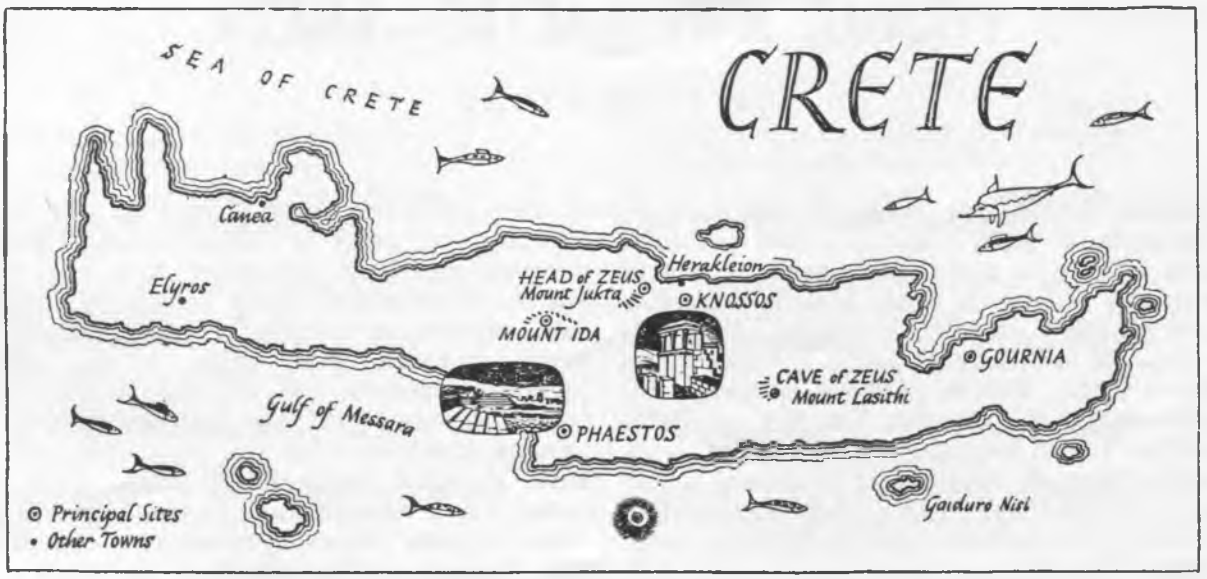

tį metalo išdirbimo sugebėjimą. Mino viduriniame laikotarpyje randami durklai yra gaminti, greičiausiai, iš vario, rasto gamtoje su visais jo prigimtais nešvarumais. Kiek vėliau, primaišius variui alvo (cino), pradėta naudoti žalvaris.

Alvo šaltiniai tiksliai nėra žinomi. Atrodo, jog jis būdavo importuojamas, nes, nors vario Kretoje ir kitose graikų salose esama, tačiau alvo ten nėra užtikta.

Alvą Kretai greičiausiai tiekė Majorkos sala, kur jis buvo gaunamas iš švino kasyklų ties Bunjola. Maišydami alvą su Kipro salos variu kretiečiai gausiai gamindavosi žalvario ir taip ugdė savo ūkinę ir politinę galią.[30]

PIRMASIS KRETOS VYRAVIMAS

(2000-1750 m. pr. Kr.)

Kretos civilizacija yra tokio pat senumo kaip ir Egipto. Jūros keliais ji plito jau 4000 m. pr. Kr., kai semitai ir arijai dar nebuvo net pasireiškę istorijos scenoje.[21] Priešistoriniais laikais kretiečiai patys pirmieji sukūrė thalassocratiją arba jūrinę galybę.

Plačiausioje vietoje turinti 57 km. ir 260 km. ilgio sala sudaro viso 8000 kv. km. plotą. Jos didumo užteko ne tik išsilaikyti ir pačiai apsirūpinti iš savų išteklių, bet ir įtraukti aplinkines, mažesnes, salas savo orbiton. Homeras mini šią salą dar prieš jo laikus buvusią "gražią, riebią, vandeniu aprūpintą, turinčią žmonių be skaičiaus ir 90 miestų."[15]

Gulinti pusiaukelyje tarp Kipro — vario salos ir jūros, kuria vyko alvo prekyba, priešais Kikladų salyną, vienodame atstume nuo Egipto ir Troado, Kreta buvo puikioje būklėje išvystyti žalvario pramonę ir skirstyti jos produktus. Iš čia kilo jos turtas, garsas ir galia.

Jau nuo labai senų laikų metalų apdirbimas buvo labiausia iškilęs Kretoje: "Nuo 3-čio tūkstantmečio vidurio, kai trojėnai ir kipriečiai dar vis tebevartojo glūdinto akmens kirvius, ar vos tik buvo bepradėję kopijuoti juos varyje, Kretos metaldirbiai jau gamino dviašmenio kirvio tipą, kuris beveik nepasikeitė ir po tūkstančio metų, ir buvo mielai priimamas kitų žmonių kaip pavyzdys."[15] Kretos metaldirbystė spinduliavo savo įtaką ir pavyzdžius visam tų laikų Žalvario amž. pasauliui.

Žalvario pramonė pakėlė techninį patyrimą Kretoje tiek, kad jis buvo naudingas ir kitose pramonės šakose. Netrukus sala gamino geriausius bet kurios pramonės ar meno srities produktus. Kad užtikrintų reikalingų žaliavų įvežimą ir savo gaminių išvežimą, Kreta turėjo išlaikyti vyravimą jūroje. Tam tikslui sala turėjo suorganizuoti galingą karo laivyną.

Be salos geografinės padėties ir išsivysčiusios joje žalvario pramonės, kitas faktorius, įtaigojęs Kretos galybę, buvo kretiečių sugebėjimai laivininkystės srityje. Geri jūrininkai, apsukrūs prekyboje ir sumanūs kare (tais ypatumais pasižymi dar ir modernių laikų kretiečiai) stiprios rasės valdovų protingai vedami, iškėlė Kretos galybę ir kultūrą į pačias augštybes.

Tokiu būdu Žalvario amžius Aigėjo jūroje reiškė beveik 10 šimtmečių trukusią jūrinę Kretos galybę ir viešpatavimą, jos thalassocratiją.

Pradžioje visa Kreta buvo susiskirsčiusi

klanais. Tada klanų valdovėliai būdavo laidojami avilio formos, vadinamam, Tholos kape, su savo antspaudu pririštu prie sprando ir savo geriausiu ginklu rankoje. Daug tokių išlikusių kapų rodo, jog ir tų valdovėlių būta daug.

Vadinamojo pirmojo vidurinio mininio (M. M.I.) laikotarpio viduryje, apie 2000 m. pr. Kr., Kretoje iškilo pirmieji didi rūmai. Knoso, Faisto ir Malijos miestų kunigaikščiai statydavosi sau gyvenamus pastatus atatinkančius jų turtingumą, iš didžiulės butų sistemos, apimančios dirbtuves, sandėlius ir šventyklas.[15]

Knose rūmai stovėjo ant neaugštos kalvos, saugomi galingos, juos supusios sienos, virš kurios kilo pilies bokštas. Faistas, kalnuose įsikūręs, buvo nereikalingas įtvirtinimų.

Savų karalių globojami ir saugomi Kretos žmonės dirbo karštai ir gamino apsčiai. Klestėjo visoki amatai, ginklakaliai vis ilgino ir ilgino jų liejamus durklus, kaitoliojo jų pavidalą ir puošė juos įrėžtais papuošimais.

Tuo tarpu netolimame Graikijos pusiasalyje vyko užkariavimai. Naujojo akmens amžiaus bėgyje į Graikiją veržėsi naujos kultūros žmonės. Jie pavergė ir kolonizavo plotus tarp Korinto sąsmaukos ir Othrys kalno. Vidurinė Graikija buvo jų užimta kiek vėliau negu Peloponesas. Ankstybasis heladinis laikotarpis ten baigėsi sunaikinimais ir gaisrais, žymėjusiais užkariautojų kelius. Karingos mažumos vadas įsikūrė priešheleninių pusiasalio gyventojų tarpe. Hellas pradėjo gyventi naujus, visai skirtingus laikus.

Homeras Iliadoje apdainuoja Graikijos XIII a. pr. Kr. civilizaciją. Tai seniausias rašytas dokumentas apie tą kraštą. Tuo metu žymiausi graikų tarpe yra buvę achajai. Dar prieš jų atvykimą ten gyventa ir būta iškilusių pelasgiečių. Arkadijos kalnuose jau nuo neatmenamų laikų gyveno graikai; jie girdavosi, jog ten apsigyvenę dar prieš mėnulio atsiradimą.

Tačiau yra žinoma, kad gilioje senovėje Graikijoje graikų nebuvo, kad jie kada tai, neatmenamais laikais, atvyko į tą kraštą iš kažkurios Balkanų šiaurės vakarų srities. Įsiveržę istorinėn Graikijon, jie visai nustelbė senuosius gyventojus, jų kalbą. Tik vienas kitas vietovardis dar primena negraikišką Graikijos praeitį (pav. Korintas, Tirintas, Parnasas, Olimpas, Arne ir Larisa).[11]

"Gal perdaug neklysime teigdami, kad graikai atsikėlė Graikijon trečiojo tūkstantmečio bėgyje. Užkariavimo būda palaipsniško, eilės žmonių bangų infiltracijos, bet ne vienos didelės žmonių masės vienkartinės migracijos. Ir, labai galimas dalykas, kad apie 2000 pr. Kr. ten buvo garbinamas didysis indoeuropiečių dangaus viešpats, Zeusas, ir jo būdavo šaukiamasi visame krašto ilgyje ir plotyje".[11]

Ateivių būta stiprių, protingų, bei asimiliacinės rasės. Atlikę naikinimo darbą, jie ėmėsi atstatymo. Tačiau ši, pradžioje, savita 'šiaurinė', achajų civilizacija, įtaigojama vietinių gyventojų ir svetimųjų, netrukus pakilo. Žalvario vartojimas pasklido žemyne kaip dar niekad, ir nors strėlių antgaliai gaminami dar vis akmeniniai, tačiau einant iš Tesalijos į Peloponesą galima pastebėti, kaip titnagą pakeičia obsidias ir kaip pirmykštis prastas antgalis, nuolat besivystydamas, virsta geresniu barzdeliniu tipu. Mat Kretos augštesnė civilizacija pajėgė prasiveržti Kikladų salomis ir įsiskverbė į Graikijos pusiasalį. Tačiau pati Kreta nebuvo tokia laiminga.

Antrasis vidurinis mininis laikotarpis (M. M. II) Kretoje baigėsi nelaime. Vieną lemtingą dieną, šimtmečius išstovėję rūmai griuvo. Galimas dalykas, jog čia esame vidinės revoliucijos akivaizdoje, kokia pavyzdžiui, galėjo kilti lemtingo dievų ženklo, žemės drebėjimo, pasekmėje. Gal Kretos rytinė dalis sukilusi keršijo ją slopinusiai vidurinei ir vakarinei Kretos daliai? Kai kurie istorikai mano, kad miestus sunaikino žemės drebėjimas.

Tada Kretoje būta gausu pilių. Fajansinė mozaika iš M.M. II laikotarpio net vaizduoja kovas vykstančias apie kokį tai Kretos miestą.

Ar tas sukilimas buvo tik sritinis, ar feodalinio pobūdžio, ar, pagaliau, visuotinis, bet kuriuo atveju, jis valdžion iškėlė naują dinastiją.[15]

(Bus daugiau)

AUKOJO KARIUI:

Jakimavičius Vl., Brockton, Mass.	$15.00
Detroito Šaulių Kuopa	10.00
Pakalnis Alf., Peebles, Ohio	5.00
Perminas Vik., Detroit, Mich.	5.00
Šidagis J., Sebawaing, Mich.	5.00
Drabišius P., Cleveland, Ohio	4.00
Jonaitis A., Cleveland, Ohio	4.00
Mikolaitis J., Westwood, N. J.	4.00
Petrauskas V., Chicago, Ill.	4.00
Šarūnas J., Hamilton, Canada	4.00
Vegelis J., Hudson, N. Y.	4.00
Žilėnas K., Melrose Park, Ill.	4.00
Lendraitis L., Boston, Mass.	3.00
Vėžys G., Chicago, Ill.	3.00
Marčėnas J., Detroit, Mich.	2.50
Butkūnas A., St. Charles, Ill.	2.00
Daugelavičius A., Cote St. Luc, Canada	2.00
Daunys K., Coniston, Canada	2.00
Gulbinas P., Toronto, Canada	2.00
Karaša M., Baltimore, Md.	2.00
Kukeckis J., Chicago, Ill	2.00
Mikoliūnas A., Cleveland, Ohio	2.00
Andrašiūnas J., Los Angeles, Calif.	1.00
Daugvydas K., Detroit, Mich.	1.00
Jakaitis Pr., Philadelphia, Pa.	1.00
Pocius Aug., Rockford, Ill.	1.00
Vaitkus E., Bridgeport, Conn.	1.00

KARYS dėkoja aukotojams

GYVATĖ

NOVELĖ

ANT. BERNOTAS

— Tai tau, dėde, nauja tvarka nepatinka?

— Patinka tik tiek, kiek žmogui duoda naudos. Aš nenoriu būti spardomas, kaip šuo. Jie tik šaukia, kad ponai mus išnaudojo, mus skriaudė, žemino, ėsti nedavė... O patys daro dar blogiau, kaip tie ponai. Prie ponų nors pastogę turėjom žmonišką, o valgyt visada iki sočiai, o dabar... — Čia jis pasižiūrėjo į partizanus ir į savo terbą, kabojusią prie šono.

— Vaikeliai, aš čia šneku apie valgymą, o jūs greičiausiai, jau kelios dienos nevalgę. Kas jums duoda? — jis atsirišo terba ir išėmė duonos gabalą ir į laikraštį suvyniotą sūrio kampą. — Paimkite. Aš jau kaip nors. Buvau įsidėjęs pusvakariui. Parginęs gausiu vakarienę.

— Ačiū dėde! Mums tikrai pravers, — sutiko vyrai.

— Sakyk, dėde, ar Ilgarūbis niekada neparvyksta namo pas savo šeimą? — pakišo jam rūpimą klausimą Jogaila.

— Po to, kai sudegino Noreikių bažnyčią, dar nebuvo, bet šią subatą, rodos, bus. Žadėjo.

— Ar tikrai jis Noreikių bažnyčią sudegino? — net pašoko vyrai.

— Nugi kas daugiau? Kito tokio Licipieriaus ir pekloj nerasi. Po smerties ir ten negaus vietos. Pirmiau žmones šaudė, į Sibirą grūdo, iš namų mėtė, o dabar, kai pamatė, kad žmonės vistiek eina į bažnyčią — sudegino. Kur jūs dabar, žalčiai, eisite? — pasakė jis. Puišienė matė. Galite pasikalbėti su Puišiene, papasakos. Žinote, kur ji gyvena.

Jogaila žinojo.

— Ar dažnai Ilgarūbis parvyksta namo?

— Labai retai. Bijo miškinių. Velnias žino, iš kur jie gali išlįsti, — sako jis. O jeigu ir parvyksta, tai nevienas — parsiveda dar porą trejetą stribukų. Ir visi ginkluoti automatais ir granatomis. Pats mačiau.

— Ar jis nakvoja namie?

— Kartais nakvoja. Turi apatiniame rūmų augšte du kambarius. Čia gyvena jo žmona ir vaikai.

— Ar tau jis patinka?

— Patinka?! Jei nebijočiau, pats pirmas galvą nusukčiau. Pirma, rodos, buvo kaip žmogus, ale po ruskių užėjimo persidavė jiems su kūnu ir dūšia.

— Klausyk, kada iš tikrųjų žinosi, kada jis vėl parvyks?

— Turbūt, subatoj. Ratkus šiąnakt virs samogoną. Jis man sakė, kad šeštadienį jie pakels naujiems gyventojams įkurtuves. Į įkurtuves žadėjęs atvykti ir draugas pirmininkas. Jei šeštadienį tuo pačiu laiku čia pasisukinėsite, aš galėsiu pasakyti. Aš su savo banda būsiu čia.

— Gerai, dėde! Tik, žiūrėk, niekam neprasitark, kad čia mus buvai susitikęs! — pagrasino Jogaila.

— Nebijokite! Pas mane — kaip į vandenį. Beje, — prisiminė jis, — aš jums atnešiu automatui šovinių, turiu pilną ripką. Radau. Aną kartą buvo iš dvaro kažkur pavaryta padvada. Rytą, kai iš ratų verčiau šiaudus, radau ir paslėpiau. Matyt, važiavo kokie stribai, ar koks velnias, ir pametė. Jums šoviniai, turbūt, reikalingi?

— Ir dar kaip. Tokių daiktų mes visur ieškome. Būtinai atnešk. Taip pat atnešk ko nors valgomo — duonos, mėsos ar bulvių, ką sugriebsi. Žinai, mes tokie pat ubagai, kaip ir tu, dėde. Iki pasimatymo! — skubėjo vyrai į tankmę, nes į alksnyną, kur jie sėdėjo, šnarėdamos ir bliaudamos buvo susibrovusios avys, ir piemenukai kiekvienu metu galėjo ateiti jų ieškoti.

— — —

Kitos dienos vakare, vos tik saulei nusileidus, Jogaila su Labučiu bėl ištraukė į žygį. Reikėjo aplankyti Puišienę ir ištirti reikalą dėl bažnyčios padegimo.

Jiedu su Labučiu geriausiai sutaria, gyvena vienoje palapinėje, vienas kitam padeda, todėl ir visus žygius dažniausiai kartu atlieka.

Vakaruose geso raudonos žaros. Mirgėjo blankios pirmosios žvaigždės. Pievose tįsojo palšas rūkas, pakilęs tik iki juosmens. Atrodė, kad krūmai ir šieno kupetos plaukia pieninio ežero paviršium.

Pakeliui per pievas Jogaila prisiminė, kad bažnyčia sudegė gegužės pabaigoje. Žilvino būrys tuomet buvo apsistojęs punkte Nr. 200. Vyrai buvo grįžę iš ilgesnio žygio ir gerokai privargę. Greitai visi nuėjo gulti. Sargyboje pasiliko tik Ramūnas. Tačiau, vos tik vyrai sumigo, jie tuoj buvo pabudinti.

Gaisras!

Šiaurės vakaruose raudonavo visas dangus. Degė koks nors didelis pastatas, nes liepsnos buvo matyt net per medžių viršūnes.

— Nejaugi bolševikai vėl veža žmones ir trobas degina? — susirūpino Žilvinas.

Norėdamas geriau pamatyti, jis įsilipo į netoli augančią šakotą eglę. Bet ir iš eglės neką geriau: užstoja šakos. Vis tik jam atrodė, kad dega Noreikių bažnyčia. Kito tokio augšto pastato apylinkėje nėra.

Rytojaus dieną vyrai patyrė, kad bažnyčia tikrai sudegė.

— Neįmanomas dalykas, — stebėjosi žmonės. —Kaip ji galėjo užsidegti?

Tiesa, vakarais žmonės susirinkdavo giedoti gegužinių pamaldų. Ir žvakelę užsidegdavo. Bet išeidami žvakę užgesindavo ir bažnyčią užrakindavo. Amžinoji ugnis prie didžiojo altoriaus jau seniai nebedegė: nėra kunigo ir mišių niekas nebelaikė.

Vyrai pasiekė kalvą ir brido paruge. Vėsios rugių varpos brūžavo kojas ir švelniai glamonėjo rankas. It mylimosios prisilietimai. Kairėje pusėje griežė griežlė. Tolumoje, turbūt, pamiškėje — atsiliepdinėjo kita. Kažkur ūkavo pelėda. Kvepėjo vėsa. Girgždėjo vėlyva svirtis. Zyzė uodai.

Jogaila žinojo, kur gyvena Puišienė. Nebe senoje vietoje. Jos ūkis buvo atimtas, o ji pati išvaryta "po velniais". Sodyboje buvo apgyvendintas vienas pamiškės gyventojas. Nebeturėdama kur dingti, ji prisiglaudė pas seserį. Gyveno siauroje kamaroje, mažu langeliu į sodą.

Vyrai įlindo per tvoroje išlaužtą skylę, peršlameno didele žole prižėlusį sodą ir atsidūrė ties namu. Viskas jau miegojo. Tik svirplys čirškė pamato akmenyse.

Jie pasibeldė į langą. Ilgokai buvo tylu. Dar kartą pabeldė. Viduje kažkas sutraškėjo ir pasigirdo išgasdintos moteriškės balsas:

— Kas čia?

— Mes savi. Nebijokite. Įleiskite, norime su jumis pasikalbėti.

— Kad aš jūsų nepažįstu.

— Pažįsti, nesakyk. Turėtum iš balso pažinti. Kai pamatysi — tuojau atsiminsi. Ar pas jus nėra svetimų?

— Nėra. Apeikite aplinkui, — neryžtingai ji sutiko.

Vyrai apėjo prie durų. Tik dabar, pažadintas kalbų ir vartelių girgžtelėjimo, pradėjo loti šuo.

Prie durų juos pasitiko netik Puišienė, bet ir jos švogeris, miegojęs troboje. Tik vaikai kitame trobos gale nejuto.

Švogeris rūpestingai skląsčiu užkišo duris, antklode uždengė kamaros langą, ir tik tada uždegė žvakę.

Dabar jie partizanus pažino. Jau ne sykį jie čia buvo jieškodami maisto.

— Tai klajojate vidurnaktį, — tarsi prikišo švogeris.

— Tokia jau mūsų dalia, — atsakė Jogaila. — Užtat dieną miegame. Reikia ir maisto pasiubagauti, ir žmones aplankyti.

— Tai jau, turbūt, vyrukai esate labai alkani? Aš jums pažiūrėsiu šio to, — pasisiūlė ir Puišienės sesuo, pažadinta naktinių svečių.

Mažai ką teturėjo ir jie — okupantas buvo viską atėmęs, bet turėjo gerą širdį ir bėdoje esantį sušelpti niekada neatsisakė. Kolkas į kolchozą jie dar nebuvo suvaryti ir šiaip taip vertėsi savo žemėje, kad ir mažai gyvulių beturėdami. Greitai ant stalo atsirado rūgusio pieno ir puskepalis duonos.

— Kažkur turėjau ir lašiuką, reiktų svetelius pavaišinti, — prisipažino švogeris ir išėjo jo jieškoti.

— Nelabai tinka lašiukas prie rūgusio pieno, — pastebėjo Puišienė, — bet nenorime belstis ir jieškoti ko nors geresnio. Gal jau kaip nors . . .

Išgėrus po lašiuką ir užkandus, vyrai ėjo prie reikalo.

— Sakyk, Puišienė, mes girdėjom, kad matei, kas sudegino Noreikių bažnyčią. Papasakok, kaip ten viskas buvo. Mums reikalinga žinoti.

Priminus Noreikių bažnyčią, Puišienė labai susijaudino ir pradėjo ašaroti. Jai perskaudūs tie įvykiai ir ji vos galo negavo. Ir dabar tebevaikščioja nė gyva, nė mirus.

O buvo taip. Tuojau po bolševikų užėjimo, į trečią ar ketvirtą savaitę, kareiviai apylinkėje darė "oblavą": suiminėjo visus jiems įtartinus asmenis ir šaudė vietoje. Kitus suėmė ir kažkur išgabeno. Kaikuriems pasisekė pabėgti į miškus.

Mėlynkepurius rusų karius po kaimus vedžiojo Ilgarūbis. Jis pažinojo kiekvieną apylinkės gyventoją ir kariams nurodinėjo, kas koks anksčiau buvo. Jis pats buvo ginkluotas automatu ir švaistėsi lyg budelis.

Puišienės vyresnysis sūnus buvo buvęs šaulys, o jaunesnysis — jaunalietuvis. Ne kažinkokia veikla jie ten ir pasižymėjo. Bet okupantui ir to užteko.

Vieną rytą jie atsibeldė į Puišių kiemą. Dar visi tebemiegojo.

— Kur tavo vaikai? — pasiteiravo Ilgarūbis.

— Nežinau. Turbūt, tebemiega, — išvilkta iš lovos ir drebėdama atsakė Puišienė.

— Apjieškot sodybą! — sukomandavo vienas mėlynkepuris.

Jos sūnūs miegojo klėtyje. Išgirdę triukšmą ir pamatę, kas dedasi, jiedu išlindo pro klėties langą ir pasileido per sodą į pakalnę. To kareiviams ir tereikėjo. Jie į bėglius atidengė ugnį. Jaunesnysis sūnus kaip akmuo nuriedėjo į slėnį ir dingo krūmuose, o vyresnysis buvo peršautas per vidurius ir sukritęs raitėsi sodo žolėje. Pribėgę kareiviai jį pribaigė šūviais į galvą. Jos vyras, pamatęs sužeistą sūnų, puolė jį gelbėti. Vienas raudonarmietis paleido į jį seriją šūvių ir senukas sukrito greta sūnaus. Puišienė pamanė, kad ir ją sušaudys, nes gelsvos išvaizdos ir kreivų akių žmogėnas laikė ją prirėmęs prie sienos ir mosavo automatu, tačiau ji buvo palikta gyva.

Jaunesnysis sūnus nuo to laiko dingo be žinios. Nežinia, ar jis sužeistas kur sukrito, ar pabėgo ir dabar partizanauja. Į namus iki šiol nebuvo parvykęs.

Tą pačią dieną, Ilgarūbio vedami, enkavedistai nuvyko į bažnytkaimį, suėmė kleboną, žiauriai jį sumušo, po to pakorė šventoriuje po stora ąžuolo šaka.

— Išgąsdinta aš ilgą laiką sirgau ir maniau, kad mirsiu, — skundėsi Puišienė, — bet, va, lyg svieto pajuokai, vis dar tebegyvenu. Ir į bažnytėlę nueinu. Taip ir aną šeštadienio vakarą nuėjau gegužinių pamaldų išklausyti ir kapus aplankyti. Jau buvo pradėję temti, o aš vis klūpojau prie kapo ir meldžiausi. Tik žiūriu pro tankių eglaičių kerą, kad kažkas aplink bažnyčią vaikščioja. Iš pradžių pamaniau, kad zakristijonas. Bet geriau įsižiūrėjus pažinau Ilgarūbį. — Velnias jį čia ir atnešė, — pagalvojau. — Į bažnyčią jis nevaikščioja ir nesimeldžia, tai ko čia jieškotų? Po pažastimi jis turėjo pasibrukęs lyg ir šiaudų gniūžtę, o rankoj nešėsi skardinę, panašiai tokią, kaip kur mes žibalą laikome. Jis patraukė zakristijos duris, bet tos buvo užrakintos. Tada savo daiktais nešinas nuėjo prie bažnyčios priekio. Ką ten darė, negalėjau matyti. Netrukus iš bažnyčios priekio prasiveržė didelė ir skaisti ugnis, ir pradėjo kilti augštyn. Aš baisiai persigandau ir šaukdama pasileidau šventoriaus vartų link. Ilgarūbio nebuvo matyt. Aplinkui viskas degė ir traškėjo. Nieko daugiau nesutikau. Kai jau buvau maždaug pusiaukelėje, su baisiu trenksmu įgriuvo bokštas, įlaužtdamas stogą ir lubas. Pasiliko tik akmeninės sienos. Tos nedega. Lygiai taip, kaip ir per pirmą karą.

— O kiek mes privargom tada, kol bažnytėlę atstatėm, kiek pinigų ir darbo įkišom, — nuo savęs pridėjo Puišienės sesuo. — Dabar nė poterėlių sukalbėti nebeturim kur užbėgti...

Jau buvo gilus vidurnaktis, kai vyrai paliko svetingus Puišių namus. Vakarų žara buvo nuslinkusi toli į šiaurę ir vos matomai blyškėjo horizonte. Griežlės buvo nutilusios.

Vyrai į stovyklą negrįžo. Jie pasiekė lankos pakraštį, įsikasė į šieno kupetą ir numigs iki ryto. Nakties tamsoje po rasas braidžioti nesmagu.

— — —

Žilvino užrašų sąsiuvinyje įrašyta:

Jonas Ilgarūbis buvo paprastas P. dvaro darbininkas, netgi ne kumetis. Jis su šeima gyveno pamiškės trobelėje, kur turėjo porą hektarų žemės ir laikė keletą karvių ir avių. Trejetą dienų dirbdavo dvare, kitą laiką — namie. Gyveno neblogai.

Pirmos bolševikų okupacijos metu jis iš dvaro gavo daugiau žemės, buvo išrinktas į vietos kooperatyvą ir pradėjo visur girtis, kad esąs senas komunistas ir jau penkiolika metų, kai priklausąs slaptai kuopelei. Kai tiems jo plepalams niekas nenorėjo tikėti, jis iš palėpės ištraukė pluoštą surūkusių ir sudulkėjusių proklamacijų, kurias buvo išsaugojęs iš anų laikų ir slėpęs kaip įrodomąjį dokumentą.

Vokiečių laikais nenukentėjo.

Kai antru kartu užėjo bolševikai, jau pirmą dieną suorganizavo dvaro darbininkus ir raudonarmiečius sutiko su gėlėmis ir prakalba. Buvo paskirtas dvaro komisaru. Po kelių mėnesių — apylinkės vykdomojo komiteto pirmininku. Čia būdamas sudarė išvežtinųjų asmenų sąrašus, o paskui asmeniškai dalyvavo prie išvežimų. Suorganizavo apylinkės stribus. Šiais metais numatytas kandidatu į augščiausiąją tarybą.

— O dabar įtrauksime į juodąją knygą ir jo naujausius žygius, — pasakė Žilvinas, pieštuku rašydamas suglamžytame sąsiuvinyje.

Saulė jau siekė medžių viršūnes, kai jis pasiuntė savo vyrus susitikti skerdžių ir išgirsti naujausias žinias.

— Matai, kad žinau, — kalbėjo didžiuodamasis skerdžius. — Mane visi laiko neišmanėliu, o kartais net puskvailiu. Ir nevengia mano akivaizdoje kalbėti paslapčių. Aš viską suprantu. Nesvarbu, kad akys jau nebeprimato, bet galva dirba gerai. Kaip ridikas.

Jis pastukseno lazdos kriukiu į pakaušį.

Ir čia skerdžius vyrams papasakojo, kad šį vakarą į dvarą tikrai atvažiuos Ilgarūbis, lydimas kokių trijų—keturių stribų. Jų tarpe būsiąs ir Ratkiokas. Paimsią pieninės sunkveži-

mį ir atidumsią. Ratkus jam davęs netgi porą gurkšnių jo išvirto samagono paragauti.

— Ale degina, kaip ugnis, — džiaugėsi senis. — Iš grynų ruginių miltų darytas. Ratkus dvaro sandėlininkas, tai miltų jam netrūksta. O man mėsytės. Štai, jums atnešiau avies kulšelę. Šunes apdraskė, tai reikėjo pripjauti. Kasgi greičiau gaus, jei ne skerdžius.

Jau gerokai pritemus, vyrai išsiruošė į žygį. Vakaruose stovėjo tamsūs debesys, plieskė žaibai ir dundėjo tolimas griaustinis. Buvo tvanku ir įkyriai lindo uodai.

Dar nelijo, bet lietus galėjo prapliupti kiekvienu metu.

— Mums labai palankus oras, —džiaugėsi Žilvinas, brisdamas per alksnynus. Jį sekė keturi kiti partizanai, spausdami ginklus.

— Kad tik pavyktų, — nerimo Ramūnas, neatsilikdamas nuo Žilvino.

Už geros valandos jie pasiekė dvaro sodybą. Vėjas ūžavo sodo medžiuose ir papsėjo nukrėsti obuoliukai. Sode tvora buvo išvirtusi ir pereiti nebuvo jokio vargo.

Prie rūmų vyrai nutarė artėti per sodą. Taip saugiau. Skerdžius buvo nupasakojęs, kas kokiame rūmų gale gyvena.

Antrame rūmų augšte degė šviesa ir girdėjosi labai nesklandi sutartinė. Įkurtuvininkai jau buvo gerokai įkaušę ir giedojo kiekvienas sau.

Sodo pusėje nebuvo nieko. Netgi šunes nelojo.

— Dabar svarbiausias klausimas, kaip mes prilipsime prie antro augšto, — šnibždėjosi vyrai, sugulę už tankių alyvų krūmų.

— Aš jau žinau, — pasakė Jogaila, žvelgdamas į balkoną, už kurio švietė durys į saloną. — Reikia pajieškoti kopėčių. Prilipsime. Aš manau, kad kopėčias galėtume rasti prie daržinės. Jei neklystu, ten yra taisomas stogas. O tokioje vietoje turėtų būti kopėčios.

— Gerai, judu su Labučiu eikite ir atneškite, mes pasiliksime čia ir saugosime, — įsakinėjo Žilvinas. — Jei kokios — trys šūviai: sutartas ženklas.

Audra artėjo. Griaustinis griovė jau smarkiau. Vėjas sūkuriais pradėjo nešti dulkes ir šapus

Dainininkai vis tebedainavo. Niekad nebaigiamas dainas. Dabar jie traukė liūdnąją gruzinų "Suliko". Tokiais išgverusiais balsais.

Vienas dainininkas išėjo į balkoną. Turbūt prasivėdinti. Ne, jam pasidarė bloga. Jis persivėrė per tvorelę ir pradėjo "ožius pjauti". Vyrai girdi, kaip jis žiaukčioja ir spjaudo.

Po kiek laiko, atsigavęs, jis vėl grįžo į saloną ir kietai užtrenkė duris, kad vėjas nesiveržtų į vidų.

Dabar atėjo ir vyrai su kopėčiomis. Labai greitai jas pasisekė rasti. Ir pakankamai ilgos. Jas pristatė prie balkono palei namo sieną. Labai atsargiai, kad netrinktelėtų.

— Jūs saugosite namą iš šonų, — nurodinėjo vietas Žilvinas savo vyrams, — o mudu su Ramūnu lipame augštyn.

Kopėčios svyravo ir lingavo po kojomis. Tvorelė braškėjo. Matomai, papuvusi.

Iš balkono į vidų vedė stiklinės suveriamos durys. Jos buvo užleistos kitados švariomis šilkinėmis užuolaidomis. Dabar užuolaidos buvo parudavusios ir skylėtos. Pro jas gerai matėsi, kas darosi viduj.

Už didelio neapdengto stalo sėdėjo keturi vyrai ir prisimerkę traukė savo dainą. Ant stalo lėkštėse buvo duonos ir pjaustyto kumpio riekutės. Stovėjo kelios tuščios ar nugertos bonkos. Greta, ant sienos, kabojo trys automatai. Palubėje spingsėjo žibalinė lempa, pakabinta greta stiklinio žirondelio.

Dešinėje kambario pusėje, kampe prie sienos, stovėjo aptrinta pliušinė sofa. Jos vienaame gale snaudė Ratkus, apsikabinęs butelį, kitame sėdėjo jau pagyvenęs vyras su kažkokia moteriške.

Staiga apylinkę nušvietė melsvas žaibas. Jį pasekė duslus, nutęsiamas ir viską drebinantis griaustinis. Į sodo tankmę pabiro pirmieji sunkūs lietaus lašai.

Vienas vyras, sėdėjęs stalo gale, galbūt griaustinio išgąsdintas, pakilo ir išėjo pro šonines duris. Už stalo pasiliko tik Ilgarūbis ir du uniformuoti stribai.

— Dabar! — sušnypštė Žilvinas. — Taikyti į visus tris! . . .

Papliupo dvi ilgai nutęsiamos automatų serijos. Sužvangėjo durų stiklai, pašoko nuo stalo bonkos. Dainininkai nutilo ir be žado susmuko po stalu. Išgasdintas Ratkus pabudo ir išmetė iš nagų butelį.

Žilvinas su Ramūnu galvotrūkčiais nusileido žemyn ir nuvertė kopėčias. Kad kas kitas nepasinaudotų.

Danguje kryžiavosi šakoti žaibai, nušviesdami sodo medžius. Pasipylė vandens sriautai, šniokšdami ir šnarėdami lapuose. Vyrai, prisidengdami krūmų eilėmis, skubėjo iš sodo.

Jie stengėsi pasiekti pamiškėje esančią daržinėlę. Ten galės palaukti, kol praeis audra.

Dvare buvo ramu ir per audros staugimą nieko nebuvo girdėt. Šviesa salone nebedegė.

Rytoj Žilvinas galės išplėšti savo sąsiuvinio lapus, liečiančius nelemtąjį Gyvatės gyvenimą.

LIETUVIŲ ENCIKLOPEDIJOS REIKALU

PASTABOS IR NUOMONĖS

O. ŽADVYDAS

Turime lietuvių enciklopedijos išleistus 25 tomus, greitai sulauksime pabaigos. Ilgas ir kruopštus darbas bus naudingas, nes apima visas lituanistines sritis. Tai darbas reikalaująs ištiso dešimtmečio. Redagavimo sąlygos sunkios. Po sunkaus fizinio darbo dirbamas protinis, reikalaująs nemažiau įtempimo. Trūkumas literatūros dar daugiau apsunkina, nes tenka naudotis antraeiliais šaltiniais arba atmintimi.

Enciklopedijos leidžiamos JAV-se, kad ir ką tik išleistos laidos, irgi yra nepilnos. Kas dieną padėtis kinta, tad naturalu, kad enciklopedijose patalpintos žinios yra "senstelėjusios". Jų papildymui leidžiami kas metai papildomieji tomai. LE irgi neįmanoma išvengti trūkumų. Mūsų sąlygose ištesėsime išleisti tik vieną laidą. Turime kruopščiai paruošti papildomą tomą, nes jei ir jame bus žymu "šaltinių" neturėjimas, o rašyti tik "apie, maždaug" ir t.t., tai tokios žinios netinka mokslui. Išleidus visą enciklopediją atsiras ir kritikų, tačiau ar nuo to enciklopedijos tomai pasipildys? Lengva kritikuoti, bet rašyti dabartinėse sąlygose, kai visa archyvinė medžiaga neprieinama, tur būt ir kritikai pripažins, yra sunku.

Lietuvių Sąjungos "Ramovės" Centro Valdyba, 1955 m. kovo 10 d. bendraraščiu nr. 20, yra numačiusi išleisti Lietuvos karo istoriją. Medžiaga renkama. Nėra duomenų, kuomet bus išleista. Viena tik aišku, kad po LE išleidimo. Netenka abejoti, kad naudojant įvairius šaltinius, teks naudotis ir LE. Aprašant Nepriklausomybės atstatymo laikotarpį, apie vykusias kautynes, nebus išvengta paminėti ir tų kautynių vadus bei dalyvius. Bus minimos jų pavardės. LE turėtų būti patalpintos: pasižymėjusių kautynėse, žuvusių, priešų nukankintų karių, šaulių, partizanų biografijos. Ateities kartoms bus pilnesnis vaizdas kiek aukų buvo sudėta atstatant Nepriklausomą Lietuvą.

Nėra paslaptis, kad Nepriklausomybės kovose lietuviui teko kovoti prieš lietuvį, net broliui prieš brolį. Mūsų eilėse kovujusius karius turime gerbti, jais didžiuotis. Priešai Lietuvai nuopelnų neturi, lauro vainikų nenusipelnė. Taigi jiems pagarba nepriklauso. Jie didvyriai svetimos šalies. Tačiau enciklopedijose rašoma objektyviai, nedarant skirtumų. Mokslo veikaluose įvykiai ir žmonės traktuojami be skirtumo. Ar taip yra ir Lietuvių Enciklopedijoje? Palyginsiu keletą biografijų priešingose pusėse kariavusių karių, aprašytų mūsų enciklopedijoje.

Kovojusieji už Neprikl. Lietuvą

Adamkevičius Edvardas, gen. Klaidinga pavardė ir laipsnis. Turi būti **Adamkavičius Edvardas**, d. gen. Praleista Lietuvos kariuomenėje tarnybos eiga. Nepažymėta, kad apdovanotas Vyčio kryžiumi. Neįdėta foto. Biografijai paskirta 7 eilutės. LE I t. 29 p.)

B. gen. Čepas Albinas. LE nėra.

Kovojusieji už Sovietų S-gą

Putna Vytautas, d. gen. Biografijai skirta 60 eilučių. Foto įdėta. (LE XXIV t. 277 p.)

B. gen. Baltušis - Žemaitis Feliksas. Biografijai skirta 13 eilučių. (LE II t. 140 p.)

Gen. Macijauskas Jonas. Biografijai skirta 19 eilučių. (LE XVII t. 26 p.)

Gedvilas Mečislovas. II pasaulinio karo metu vadovavo komunist. partizaniniam pogrindžiui Lietuvos teritorijoje. Net nepraleista ir kokiais ordinais apdovanotas. Gaila, kad nepažymėta už ką apd. Lenino ordinu. Ar ne už prijungimą Lietuvos prie Stalino saulės? Saulė jį patį sudegino. Biografijai skirta 21 eilutė. (LE VII t. 78 p.)

B. gen. Ramanauskas, buvęs Lietuvos kariuomenės inspektorius. LE nėra.

Daumantas Juozas, tikroji pavardė Lukšas Juozas. Antros bolševikų okupacijos buv. vienas iš partizanų vadų. Biografijai skirta 4 eilutės. LE IV t. 373 p.; foto įdėta XXII t. 49 p.)

LE patekusi už geležinės uždangos, neturės priekaišto dėl savo patalpintų žymiųjų asmenų, tilpusių LE. Dėja, ar dabar okupuotoje Lietuvoje pradėtoje leisti enciklopedijoje talpins be skirtumo ir mūsų žymiuosius asmenis? Netikiu. Gaila, kad savieji nėra tinkamai įvertinami savųjų.

Atspausdintose kaikuriose karių biografijose LE pasitaikė netikslumų, arba praleista jų tarnybos eiga, pvz.:

Plk. ltn. Asevičius Vincas. Praleista: Dalyvavo kautynėse ir buvo apdovanotas Vyčio kryžiumi. Buvo Šarvuočių rinktinės vadas (LE I t. 307 p.).

Bradauskas - Barzda. Lietuvoje buvo žinomas kaip Barzda - Bradauskas. Turiu užsilikusį dokumentą su jo parašu, kuriame pasirašė taip kaip ir Liet. kariuomenei skelbtuose įsakymuose buvo minimas.

Enciklopedijoje parašyta: "1919 įstojo į Lietuvos kariuomenę, buvo pakeltas į pulkininko laipsnį." Dar 1927 buvo majoro laipsnio, Karo technikos pulke, mokomo bataliono vadas. Nepažymėtas laipsnis. B. generolas (LE III t. 193 p.).

Ivanauskas Vladas. Parašyta: "1920 baigė karo mokyklą ir tarnavo auto batalione." Netikslios žinios. Auto b. netarnavo. Tarnavo šarvuočių rinktinėje, šarvuotoje kopoje. Buvo kariuomenės karvelyno inspektorius. Taip pat praleista, kad buvo kalinamas per visą pirmąją bolševikų okupaciją. Karui kilus išlaisvintas Lietuvos partizanų. (LE IX t. 192 p.).

Liutermoza Albertas, plk. Parašyta: "prieš Lietuvą bolševikams okupuojant buvo paskirtas ypatingiems reikalams prie vyr. št. viršininko." Praleistas laikotarpis nuo 1934. Tuo laikotarpiu ėjo Kretingos m. ir aps. karo komendanto pareigas, kartu nuo 1935 buvo XV šaulių rinktinės vadas. Bolševikams okupavus Lietuvą buvo atkomandiruotas į kariuomenės štabą ir paleistas iš kariuomenės atsargon. Pradžioje minėtas straipsnis klaidingas. (LE XVI t. 369 p.).

Turint omenyje apie LE patalpintas karių biografijas, kuriose aprašyti jų nuopelnai, pasigendama jų kolegų, kurie liko pamiršti, praeita tylomis. Leidžiant papildomą LE tomą, kad išvengus klaidų patiekiu vardinį sąrašą, iš kurio rašantieji karių biografijas galės atrinkti ir tinkamus asmenis LE patalpinti.

1. Plk. Alantas - Babickas Povilas, buvęs Atskiros artilerijos grupės vadas.
2. Plk. A. J., buvęs Klaipėdos krašto karo komendantas, Panevėžio m. ir aps. karo komendantas. Nepriklausomybės kovų dalyvis. Apdovanotas Vyčio kryžiumi.

AKTUALIOS MŪSŲ IŠEIVIJOS PROBLEMOS

ED. ŠULAITIS

Politinių aplinkybių vis labiau blaškomos grįžimo į tėvynę viltys mus kas metai pastato prieš aktualesnį klausimą — kas yra darytina, jeigu ilgesnį laiką dar reikės mums liktis išeivijoje, norint išlaikyti gyvą lietuvių tautinę sąmonę bei kitas tautines vertybes? Mes atsiduriame prieš uždavinį, kuriam sprendimo negalima rasti jokiame matematikos vadovėlyje ar formulėje, bet problemos išrišimui žymių reikia ieškoti mūsų pačių kasdieniniame gyvenime, pasineriant į savo tautiečių tarpą ir čia analizuojant tautinio socialinio pobūdžio nuotrupas.

Jeigu matematikos formulėms suvokti reikia aštraus proto, tai mūsų lietuviškoms gyvenimo problemoms apčiuopti reikia daug jausmo ir didelio pažinimo, kuris padėtų gerai įsijausti į gyvenamojo momento buitį. Tačiau, bendrai imant, vargu ar iš viso galima rasti receptą, kuris mums prirašytų šimtaprocentiniai tinkamą vaistą nuo dabartinių išeivijos negalavimų. Tačiau, nors ir netaikant į didelių žinovų tarpą, vistiek norisi čia tuo klausimu pareikšti savo nuomonę.

Sėdant rašyti šį straipsnį po ranka pasitaikė "Trečioji Metinė Santaros Knyga" (1956-57 m.), kurioje giliai įžvelgta į gyvosios lietuvybės problemas šiame krašte. Čia sakoma:

"Norint lietuvybę išlaikyti gyvą savo tarpe, reikia atsisveikinti su kai kuriais, kad ir brangiais, Lietuvos prisiminimais, kurie šiandien nebeneša vaisių, ir nukreipia visą dėmesį į tą vyksmą, kuriuo šiandien realiai reiškiasi lietuvybė. Lietuvoje ji realiai reiškiasi stambaus masto socialiniais ir dvasiniais pakitimais sovietinio rėžimo įtakoje; ir juos mes turėtume pažinti. Mūsų tarpe gyvoji lietuvybė daugiausia reiškiasi atskirų individų ir jaunesnės dvasios sambūrių pastangomis įnešti naujus ir reikalingus elementus į lietuvybės turinį; mes turėtume aktyviai jungtis į šias pastangas."

Iš tiesų, žmogui gal nieko nėra sunkesnio kaip atsisakyti nuo kai kurių mielų dalykų ir juos pakeisti kitais, netaip širdžiai mielais. Tačiau, kartais gyvenimo sąlygos taip padiktuoja, jog nieko kito nelieka, kaip prisiderinti prie aplinkybių ir tai darant nė kiek nepažeisti savo nusistatymo pagrindiniuose apsisprendimo dėsniuose. Gyvenimiškas lankstumas, greitesnis vietinių sąlygų supratimas daugumoje gali išeiti į naudą, jeigu sugebama nenukrypti į kitą kraštutinuma, kuris jau veda į nutautėjimą ar per didelį įsijungimą į svetimą aplinkumą.

Šioje vietoje norisi panagrinėti "tautiškumo" ir "lietuviškumo" žymes. Daugelio tautybė yra apspręsta ir ji, psichologiniu atžvilgiu, yra tam tikra asmens savybė. Psichologiniu atžvilgiu, lietuviškas kraujas neturi sprendžiamos reikšmės ir gimęs lietuviu gali išaugti geru lenku, latviu ar kitokiu. Bet tik vėliau gyvenime ta pati kalba, papročiai, gamtinės ir kitos sąlygos mums apsprendžia tautiškumą.

Tačiau išeivijoje gyvenant, tautiškumas, ypatingai jaunesniųjų tarpe, jau negali būti taip giliai apspręstas, kaip kad Lietuvoje. Todėl čia jį reikia sužadinti, apspręsti dirbtinu būdu, tačiau tų būdų čia sunku yra rasti, o be to ir pati tautiškumo vertė čia yra žymiai mažesnė, negu gyvenant tėviškėje. Šiuo metu tautiškumas gali būti tęsiamas dainuojant lietuviškai ar šokant tautinius šokius, bet pastovus ir tvirtas lietuviškumas visdėlto išliks tik tuose, kurie savo įsitikinimus rems protiniu pajutimu ir iš to nelauks sau asmeninės naudos, o priešingai — nepabijos aukos. Ir brėstančiam žmogui, kuriam Lietuva tebėra tik tolimas ir sunkiai suprantamas kraštas, apsisprendimas už lietuviškumą nėra labai reali galimybė, ypatingai jeigu tokią nesistengiama net sukurti.

Koks yra mūsų išeivijos Amerikoje jaunimo tautiškumas? Atsakytume, jog jis yra tik jausminis, bet ne protu ir apsisprendimu patiriamas. Jaunimas, kurį šiuo atveju mes apibūdiname studentiškųjų grupių (taigi, elito) pavyzdžiais, net nelabai gilinasi į lietuviškumo ar tautiškumo klausimus. Net ir studentiškosios organizacijos dabarti-

---

3. Plk. ltn. Aužbikavičius, buvęs Auto rinktinės vadas.
4. Kpt. Balnas T. 7 p.p. III Bn. vadas, Širvintų kautynėse atsižymėjęs ir apdovanotas Vyčio kryžiumi.
5. Plk. ltn. B. V., buvęs geležinkelių komendantas ir šaulių rinktinės vadas.
6. Plk. Banys Jackus, buvęs 4. artilerijos vadas.
7. Gen. št. plk. Breimelis Antanas, buvęs 6 p.p. vadas. Nepriklausomybės kovų dalyvis, apdovanotas Vyčio kryžiumi.
8. Plk. Butkus Jurgis. Nepriklausomybės kovų dalyvis, apdovanotas dviem Vyčio kryžiais.
9. Plk. Butkevičius. Nepriklausomybės kovų dalyvis, apdovanotas Vyčio kryžiumi. Buv. Kar. ūkio inspektorius, A.K.M. lektorius.
10. Plk. ltn. Bužėnas - Bužinskas. Šaulių S-je, vėliau Tauragėje m. ir aps. karo komendantas.
11. B. gen. Čepas Albinas.
12. Poručikas Eidukas Jonas. Sibiro lietuvių Bn. karininkas. Bolševikai kardais užkapojo Čeremuškine, Sibire 1919. XII. 9.
13. Av. kpt. Gudynas Pranas. Min. p-ko adjutantas, žuvo eidamas pareigas. Apdovanotas Vyčio kryžiumi ir pakeltas į kapitono laipsnį.
14. Gen. št. plk. Gustaitis Leonas. 1 p.p. vadas.
15. Kpt. Jatulis Izidorius. Žemaičių rinktinės organizatorius ir vadas — 1944 m.
16. Av. ltn. J. J. "Kario" bendradarbis, dailininkas.
17. Plk. ltn. Kazilevičius Antanas. Joniškėlio partizanų št. karininkas. Kovų dalyvis, 9 p.p. vado padėjėjas. Apdovanotas Vyčio kryžiumi.
18. Kar. Moleris. Sibiro lietuvių Bn. karininkas. Bolševikai kardais užkapojo Čeremuškine, Sibire 1919. XII. 9.
19. Štabskapitonas Navickas Alfonsas. Sibiro lietuvių Bn. karininkas. Bolševikai kardais užkapojo Čeremuškine, Sibire 1919. XII. 9.
20. Mjr. Opulskis Vladas. Bolševikai sušaudė netoli Minsko 1941. VI. 25.
21. Av. plk. ltn. P. Aviacijos grupės vadas. 1928 lėktuvui užsidegus ore ant lėktuvo sparnų balansavo (drauge su ltn. K. Š.) iki lėktuvas atsimušė į žemę. Už parodytą drąsą pakeltas į majoro laipsnį.
22. Plk. ltn. Pučikas Pranas. Nepriklausomybės kovų dalyvis. Auto rinktinės ūkio viršininkas. Apdovanotas dviem Vyčio kryžiais.
23. B. gen. Ramanauskas, buvęs kariuomenės inspektorius.

Pastaba: keturi sąraše pažymėti tik inicialais. Pavardžių neskelbiama, nes žinių apie juos neteks archyvuose ieškoti. Reikalui esant suteiks asmeniškai.

niu metu čia labiau remiasi ne tautiškuoju principu, bet savo egzistenciją daugumoje pateisina socialinio pobūdžio (amerikoniška prasme) apraiškomis.

Štai, viena studentė neseniai rašė:

"Vakar dar šokiai mūsų buvo. Labai nevykę — nedaug kas atėjo. Merginų visai nedaug buvo, o vaikinai, kiek jų ten bebuvo visi apsnūdę ir skaudančiom galvom. Mat vieną dieną prieš tai nulakta buvo ir vienas kitą klausinėjo, kada kas namo parėjęs, etc.; niekas nieko nepajėge atsiminti. Good God, tauta tikrai skęsta degtinėje nejuokais ir kur viso to galas. Pasakodami savo nuotykius patenkinti juokiasi ir didžiuojasi, jog nuo devintos valandos nieko nebeprisimena. Iki tam tikro taško, ir man visa juokinga, tačiau kai giliau pagalvoji, tai tikrai koktu. Ir kas gi bus iš tokių vyrų?" (Jaunimo žygiai, 1960 m. 2-3 Nr.).

Todėl dažnai klaidingai ir net žalingai elgiasi tie, kurie bijosi pažvelgti realybei į akis, stengdamiesi gyvenimą nupiešti gražesnėmis spalvomis, negu iš tikrųjų jis yra. Kalbos apie "jaunimą — mūsų tautos žiedą", nekreipiant dėmesio į faktą, kad tas žiedas jau yra gerokai vystelėjęs, niekam iš mūsų gero neatneša.

Net ir mūsų spaudoje, kuri turi būti besireiškiančiųjų įvykių stebėtoja, fiksuotoja ir įvertintoja, retai dedama pastangų objektyviai pristatyti visus faktus ir juos bešališkai nušviesti. Labai pas mus yra įprastas įvykių "apdailininimas" neduoda mums progos sužinoti, kas dedasi toliau nuo mūsų. Bendrai lietuviška informacija yra liūdnoje padėtyje ne vien tik dėl spaudos leidėjų ar redakcijų kaltės, bet ir tinkamų šios srities darbuotojų trūkumo, kuris irgi yra išeivių masės mažu domėjimosi lietuviška veikla, šiuo atveju — spauda, išdava.

Neigiamų išeivijos sąlygose gimstančių reiškinių ir faktų būtų galima pririnkti gana daug, bet tai nėra šio straipsnio tikslas. Čia mums yra svarbiau kelių ieškojimas, kuriais būtų galima išeiti iš susidariusios liūdnos padėties, kitų vadinamos net akligatviu.

Šalia visos eilės mus nelabai smagiai nuteikiančių apraiškų, vis dėlto pasitaiko ir širdį džiuginančių dalykų. Jų gal kiek rečiau sutinkama mūsų politinėse sferose, kur vis dar vyrauja užkietėjusios nuotaikos. Kultūrinėje veikloje sutinkama tam tikrų prošvaisčių ir kai kurios premijos ir leidžiamos knygos ženklina kūrybinį gajumą ir norą jį ir toliau vystyti. Įvairios parodos ir lietuvių reprezentacija pas kitataučius, nors ir nėra labai tobula, bet bent įrikiuotina į vidutiniškumo eiles.

Jaunimo tarpe irgi matyti šiokių-tokių prošvaisčių ir teigiamų įvykių. Lietuviškos šeštadieninės, ar kitokiais vardais vadinamos, mokyklos, jaunimo grupės ar ansambliai, gausūs sporto klubai, ar kiti realios veiklos jaunimo vienetai yra geri atestuotojai. Jaunimo tarpe pasigendama tam tikro lankstumo kai kurių ideologinių organizacijų tarpe, kurios irgi turėtų pasukti realia, gyvenimiška kryptimi, tada ir jų veiklą būtų galima įrašyti į bendrąjį lietuviškąjį aktyvą riebesnėmis raidėmis.

Yra smagu, kada matai, jog, vis dėlto, pasitaiko pavienių asmenų ar grupių, besidominčių mūsų jaunimo veikla ir ją visomis išgalėmis skatinančių. Pavienius asmenis čia sunku būtų išvardinti, bet iš mūsų junginių čia tenka paminėti tėvus jėzuitus, kurių Jaunimo Centras Čikagoje yra bene vienintėlė Amerikoje lietuviška įstaiga, kurioje gali sutilpti įvairios lietuviškos organizacijos, kurioje nuolatos veikia Lituanistinė mokykla, rengiami lietuviški pasirodymai, parodos ir kita. Tai yra vienas šviesus pavyzdys, kuriuo galėtų pasekti ir kiti mūsų junginiai, norint išlaikyti lietuvybę galimai tvirtesnę ir gajesnę šiame krašte. Todėl ėjimas panašia linkme, kurią parodo tėvai jėzuitai irgi yra vienas iš konkrečių darbų ar uždavinių.

Neaiškinsime uždavinius, kuriuos turėtų atlikti šeima, nes tas atrodo, turėtų būti ir taip aišku. Liūdna, kad šioje srityje tėvai ar šeima nevisada atlieka pareigas, kurios yra jai uždėtos. Šių eilučių autorius pažįsta šiaip jau gana lietuviškus tėvus, bet nesugebančius kontroliuoti savo vaikus ir jiems įskiepyti meilę lietuviams. Yra žinomas atvejis, jog iš vienos šeimos net dvi mergaitės ištekėjo už nelietuvių nors ta šeima gyveno lietuvių kolonijos viduryje.

Šalia čia minėtų ar praleistų konkrečių uždavinių, reikėtų atkreipti ypatingą dėmesį į dabartinės Lietuvos jaunimą ir užmegzti su juo tvirtesnį bendradarbiavimą, kuris šiuo metu tegalėtų pasireikšti tik laiškais. Čia būtų viena iš nedaugelio galimybių bei būdų Amerikoje brėstančiam jaunimui sueiti į kontaktą su gyva Lietuva ir iš jos nemaža pelnyti savo beblėstančio lietuviškumo pakurstymui.

Kaip teko šių eilučių autoriui patirti iš asmeniškos praktikos, dabartinės Lietuvos jaunimas noriai bendrauja laiškais su Amerikoje gyvenančiais tautiečiais ir mielai leidžiasi į diskusijas nepolitiniais klausimais, kure turėtų ir galėtų dominti šio krašto jaunimą. Žinoma, jų galvosena kiek skiriasi nuo tos, kurią mes čia įtaigojame jaunimui, tačiau atmetus vieną, kitą, galbūt, mums nepriimtiną jų mintį (pav. religinius nusiteikimus), jie yra gerokai "lietuviškesni" už daugelį Amerikoje gyvenančių vidutiniško aktyvumo lietuvių jaunimo veikėjų.

Bendrai imant, santykiuose su kraštu reikia būti budriems, nes tai yra vienas iš opiausių mūsų klausimų, kuriuos turėtų spręsti tik gerai informuoti ir dalykus žiną asmenys. Čia jau jausmai turėtų užleisti vietą pažinimui, kurį galima susidaryti iš ilgesnio šios srities stebėjimo. Labiausia žalingą įtaką mūsų visuomenei daro tie žmonės, kurie, nesusipažinę su faktais, nori visus nuteikti vienokia ar kitokia linkme.

Susumuojant reikia pasakyti, kad lietuviškumas Amerikoje nebus pasmerktas pražūčiai, jeigu kiekvienas iš mūsų atliktume tą, ką sugebame jo išlaikymui. Pažvelgus į praeitį ir matant senųjų Amerikos lietuvių įnašą šioje srityje: gražias bažnyčias, mokyklų pastatus ir kitus atliktus darbus, vis dėlto reikia tikėti šių dienų lietuvių gajumu.

Jau yra senas ir ne kartą įrodytas faktas, jog lietuvybė ir lietuvių tautybė nė vienam nepakenkė šiame krašte prasimušti į prekybos ar politikos augštumas. Priešingai, augščiau minėtosios žymės daugeliui buvo pagrindu ant kurio stovėdami jie kūrė savo asmeninę gerovę ir kartu prisidėjo prie bendrojo visų tautiečių labo. Taigi, tai turint galvoje, nereikia nuogąstauti dėl suklaidintų asmenų pasakojimų, kurie, save teisindami, nori nutraukti ir kitus nuo pasirinktojo gražaus lietuviškojo kelio.

Jau daugiau netu pusšimtis metų praėjo kai lietuviai Amerikoje yra išvystę platesnę veiklą. Per tą laiką jie nemaža veikė, slydo, vėl kėlėsi ir dėjosi naštą ant pečių. Daugumas šiio krašto veikėjų, kurie dirbo tautai, artimui ir Bažnyčiai, šiandien yra reikalingi pakaitos ar padėjėjų. Jeigu jų eilės bus sustiprintos, lietuvybė išliks čia gyva dar daugelį metų.

L. V. S. Ramovės Centro V-ba, pasiūlius Premijų Komisijai, paskyrė 100 dolerių premiją plk. O. URBONUI, gyvenančiam Švedijoje, už jo parašytą ir KARIO išleistą veikalą:

ŽALGIRIO MŪŠIS.

J.A. VALSTYBĖS

— **Bandomas naujas laivelis — Flying Duck** —, kuris plaukia, skrenda ir važiuoja. Jis plaukia kaip laivas, kai juda iki 24 km. greičiu. Greičiui padidėjus, laivelio dugnas pasikelia iš vandens ir čia prasideda skridimas. Su vandeniu sąlytis pilnai neprarandamas. Laivelio priekio šonuose nukarę vandenin du stiprūs peiliai lyg žuvies pelėkai ir užpakalyje vienas. Pirmieji du po vandeniu sujungti, prie užpakalinio pritaisytas propeleris. Tie pelėkai pasinėrę vandenin apie 80 cm. Laivas gali pasiekti iki 85 km-v. greitį. Be kuro papildymo gali padaryti 275 km per 5 valandas. Jis gali vežti keletos tūkstančių svarų krovinį, turi keturis ratus, kuriais rieda sausumos keliais iki 40 km-v. greičiu. Važiuodamas savo pelėkus įtraukia.

Toks laivas numatoma plačiai vartoti: išsikeliant iš laivų sausumon ir atgal pervežti kovotojus, ginklus ir įvairiausią tiekimą ir be to specialiems uždaviniams pakraščiuose.

— **Jaučiamas oro transporto priemonių trūkumas.** Šale didesnių užsakymų senų tipų lėktuvų, vystomi ir nauji tipai. Vienas iš tokių yra tolimo transporto sprausminis lėktuvas C-141. Jo normalus skridimo greitis 800 km-v., artimesniuose atstumuose gali siekti iki 880 km-v. Taipgi jis sugebės nulėisti parašiutininkus ir siuntas skrisdamas 228-368 km-v. greičiu. Su 88,000 sv. kroviniu gali nuskristi iki 6,150 km., o su 36,280 sv. net 10,240 km. Talpa kroviniui 21 m ilgio, 3 m pločio, 2.7 m augščio. Lėktuvas bus 43,5 m ilgio, 488 m pločio sparnuose ir 11.8 m augščio.

Vystymo kontraktas jau sudarytas. Numatoma, bandomasis skridimas įvyks 1963 metų pabaigoje. Vartojimui bus patiektas tarp 1965 ir 67 metų. Užsakyta 132 lėktuvai. Iki C-141 pakeis senus transporto lėktuvus C-124, laikinai transporto reikalams bus naudojami C-135 lėktuvai, kurie vėliau bus siunčiami į dirbtuves perdirbti juos į degalų tiekiamuosius lėktuvus.

3 kautynių grupės iš 4-tos pėst. divizijos, Wash. numatyta permesti lėktuvais į Vokietiją. Tai bus pirmas tokio dydžio transportas, kuriam bus panaudota 100 transportinių lėktuvų, iš jų 10 sprausminių.

— **Parodytas sprausminis vienmotorinis naikintuvas-bombonešis F-105.** Jis gali nešti 26 bombas po

Didžiausias karo laivas pasaulyje: J.A.V. lėktuvnešis (atominės jėgos varomas) ENTERPRISE, nesenai paskirtas tarnybon. (Navy photo)

565 svarus kiekvieną, kurias gali numesti pavieniui, poromis ar visas iškarto. Taipgi gali leisti vairuojamas raketas. Jis nuolatinai yra ginkluotas 20 mm patranka, kuri šaudo iki 6,000 šūvių per minutę. Gali skristi 2,240 km-v. greičiu, gali nešti atomines bombas.

— **Guminis maišas** pritaikintas skysto kuro pervežimui. Toks maišas, talpinąs 500 galionų benzino, sveria tik 250 svarų ir sulankstytas užima mažai vietos. Tokiuose maišuose benzinas gali būti pervežamas ir paprastais transporto lėktuvais, net gali būti nuleidžiamas parašutais.

— **Dar šiais metais bus pradėtos masiniai gaminti dvi naujos patrankos**: 8 colių gaubica ir 175 mm patranka. Kiekviena jų yra pritaikinta ant paprasto vikšrinio autovežimio. Prie autovežimio užpakalio pritaisyti hidrauliniai atatrankos noragai, kurie suteikia pastovumo šaudymo metu. Naujoji gaubica M-110 sveria apie 26 tonas, gi 175 mm patranka M-107 — apie 28 tonas. Jos gali važiuoti iki 34 myl-v. greičiu. Gaubica gali šaudyti ir atominiais sviediniais. Abi gali būti pervežamos dideliais transporto lėktuvais.

— **Nuolatinėse rungtynėse tarp šarvo** ir jį pramušti besistengiančio ginklo, paskutiniu laiku, šarvui nesiseka, jis atsilieka. Jau daugelis raketų nesutinka pasaulyje tokio šarvo, kuris atsilaikytų prieš jų pramušamąją jėgą. Iš čia kyla pranašystės apie liūdną tankų ateitį. Neverta kišti galvą ten, kur žinai, kad tikrai jos neteksi. Ir optimistai pripažįsta jog tanko laukia bloga dalia. jei jis pasiliks toks, koks jis yra dabar. Tankas turįs gelbėtis ne storindamas savo šarvus, bet spartindamas savo greitį ir judrumą taipgi padidindamas ugnies jėgą: be kulkosvaidžio ir patrankos jis privalės turėti ir raketas.

ŠVEICARIJA

— **Šveicarai** po ilgų samprotavimų bei svarstymų nutarė perorganizuoti savo kariuomenę pagal sekančius principus: 1. Kariuomenė privalo sugebėti tiek pulti tiek ir gintis. 2. Karinės jėgos turi būti pakankamos neutralitetui apginti. 3. Privalo būti sustiprinta karinė aviacija ir priešlėktuvinė gynyba. 4. Visos karinės jėgos privalo būti valdomos vienos bendros vadovybės.

Šveicarijos kariuomenės organizacija ir ginklavimas sumoderninama. Visais laikais Šveicarija buvo laikoma pagarboje, ne už jos gražius kalnus, bet už tvirtumą, drąsumą ir ištvermę. Ji nemiega ant savo gražaus neutralumo, bet visuomet pasirįžus jį apginti. Kiekvienas šveicaras tai supranta ir gyvena nuolatinėje parengtyje. Šveicaras pilietis ir šveicaras karys tai beveik tas pats. Ir šitoje glaudžioje piliečio ir kario vienybėje glūdi Šveicarijos stiprybė. Galima sakyti Šveicarija neturi kariuomenės, nes ji yra pati kariuomenė. **K.K.**

PEARL HARBOR' O PAMOKA

Pernai suėjo 20 metų kai 1941 metais gruodžio mėn. 7 dieną japonai netikėtai užpuolė amerikiečių karinę bazę Pearl Harbor, ir kai nuo tos dienos prasidėjo atviras karas tarp amerikiečių ir japonų. Nors nuo to įvykio 20 metų jau praėjo, tačiau jo atgarsiai girdimi dar ir šiandien, nes pavojus netikėtai būti užkluptam dar nėra praėjęs. Šiandien, prisimenant aną įvykį, kyla klausimas, ar 1941 metų tragiška pamoka turi įtakos į nūdieninį pasirengimą, ir ar gali pasikartot antrasis Pearl Harbor?

Trumpas žvilgsnis į kai kuriuos įvykius prieš 1941 m. gruodžio 7 dieną:

1941 m. rugsėjo mėn. 24 d. amerikiečių laivyno sekimas pagavo šifruotą pranešimą siųstą iš Tokio į Honolulu Japonijos ambasadoriui, kuriame prašoma smulkių žinių apie amerikiečių laivų skaičių ir stovėjimo vietą. Ši žinia skubiai buvo perduota į Washingtoną laivyno departamentui, tačiau armijos štabas nebuvo informuotas.

Lapkričio 25 d. amerikiečiai susekė japonų karo laivyno grupę tarp Maršalų salų, kuri buvo sekama, kai staiga, visoks japonų radio ryšis nutrūko, kas laivyno patyrimu reiškė paskutinį ir pavojingiausią tarpsnį prieš pat puolimą. Amerikiečių laivyno vadovybė niekam šio įvykio neperdavė ir, anot vieno karo korespondento, "tęsė batų blizginimą".

Lapkričio 27 d., laivyno štabo viršininkas, admirolas H. Stark, išsiuntinėjo Pacifike esantiems laivyno junginiams įspėjimą kas buvo pastebėta ir kad galima tikėtis japonų užpuolimo kiekvieną dieną. Kartu įsakė būti pasiruošusiems. Tą patį padarė ir armijos štabo viršininkas generolas G. Marshall'is. Amerikiečių laivynui Pearl Harbor'e vadovavo adm. H. Kimmel, o armijai gen. W. Short. Tarp lapkričio 27 d. ir gruodžio 7 d. nebuvo sušauktas nei vienas pasitarimas aptarti gautus įspėjimus.

Gruodžio 7 d., 0706 val. budėję prie armijos radaro sekimo eiliniai G. Eliott ir J. Lockard pastebėjo grupę lėktuvų apie 140 mylių į šiaurę, skrendančių link Pearl Harbor apie 180 mylių per valandą greičiu. Susijaudinę jie apie tai pranešė į pagrindinį informacijos centrą Pearl Harbor'e kur budėjo armijos leitenantas K. Tyler. "Forget it" atsakė jiems ltn. Tyler, manydamas, kad tai amerikiečių lėktuvai.

Tuo pačiu metu Washingtone buvo iššifruotas slaptas pranešimas japonų ambasadoriui, kad lygiai 1300 val. gruodžio 7 d., sekmadienį, jis įteiktų amerikiečių vyriausybei notą. Tuo metu Pearl Harbore būtų 0730 val — idealus laikas netikėtam užpuolimui.

Laivyno sekimo tarnyba užaliarmavo admirolą H. Stark ir pasiūlė neatidėliojant telefonuoti admirolui H. Kimmel, tačiau jis laukė iki gen. Marshall'is grįš iš rytinio pasijodinėjimo. Kai įspėjimas pasiekė Short'ą, Pearl Harbor skendėjo dūmuose ir liepsnose, o japonų bombonešiai jau skrido namo.

Po tokios skaudžios pamokos, atrodė, amerikiečiai bus pasimokę, tačiau 1950 m. birželio 29 d. kiniečiai užklupo amerikiečius ir vėl "blizginant batus".

Šiandien daug kas pasikeitę ir sąlygos, toli gražu, ne tos pačios, tačiau vis dar yra spragų, dėl savotiškos ginkluotų jėgų organizacijos. Aviacija atsakinga už žemynų, salų gynybą, o laivynas — įpareigotas ginti vandenis supančius salas. Vienas aviacijos pareigūnas net išsireiškė, kad lengviau yra susekti ką veikia rusų laivynas negu pačių amerikiečių. Kitaip tariant, jaučiama stoka vieno ginkluotų jėgų štabo kuris koordinuotų visas ginklų rūšis ir joms vadovautų, nes: "Šiandieninis karas negali būti padalintas į tris dalis kaip senoji Galija".

Taigi, šiandien Pearl Harbor'e yra vyriausia visų amerikiečių karo jėgų Pacifike būstinė ir nebe du vadai, bet vienas admirolas H. Felt vadovauja visoms jėgoms turėdamas plačius įgaliojimus.

B. Balčiūnas

* *

Liberalai tvirtina, jog sen. Fullbright "memorandumo" tikslas buvo prilaikyti karininkus nuo politikavimo.

Tačiau, štai prieš keletą metų, gen. J. Gavin padarė keletą viešų pareiškimų, kritikuojančių prez. Eisenhowerio krašto apsaugos politiką. Kai Eisenhoweris atsakė, kad "per daug jau generolų pradeda įgauti įvairių idėjų", tai tas pat sen. Fullbright atšovė: "Žmonės su idėjomis yra tie, kurie kuria ir judina pasaulį... kuo jų daugiau tuo vaisingesnis ir stipresnis kraštas." Taigi, kaip čia dabar su senatoriaus memorandumu ir gen. Walkeriu? **N. R.**

— **Karolis Sruoginis,** baigęs gimnaziją, atlikdamas Argentinos kariuomenėje karo prievolę, šią vasarą sėkmingai baigė atsargos karininkų mokyklą. Jam yra suteiktas atsargos jaunesniojo leitenanto laipsnis ir pasiūlyta stoti į kadro karininkų mokyklą studijuoti augštąjį karo mokslą.

— **Kpt. J. Matulaitis,** Vytauto Didžiojo sargybų kuopos vadas V. Vokietijoje, lankėsi Chicagoje, buvo apsistojęs pas Maksvyčius.

— **Broliai R.A. Dičiūnas ir A.P. Dičiūnas,** iš Pietų Australijos, baigė karališką Australijos laivyno mokyklą, 1961 m. gruodžio 14 dieną pakelti karininkais. Viršininkų paklausti, kokia kalba jie kalba namuose prisipažino, kad lietuviškai. Už ištikimybę savo tautai ir kalbai jie buvo viešai pagerbti.

— **1961 m. lapkričio mėn. 10 d.** mirė JAV atsargos pulkininkas William E. Shipp, 68 metų, gyvenęs Front Royal, Va.

Jis buvo JAV karo attachė Lietuvoje prieš II-jį pasaulinį karą ir rezidavo Rygoje.

—Žinomo šaulių veikėjo **Juozo Laurinaičio** sūnus Stan Laurinaitis, tarnaująs kariuomenėje, vykdydamas tarnybines pareigas buvo peršautas ir šiuo metu guli ligoninėje Vakarų Vokietijoje.

— **Mykolas Cibas,** operetės choro dirigentas, pakviestas į U. S. Merchant Marine Academy Kings Point, L.I., N.Y. vargoninkauti ir vadovauti kadetų chorui. Pareigas pradėjo eiti lapkričio 1.

— **William J. Drake-Dragūnas,** Jr. adv. Dragūno sūnus, baigęs Cornell universitetą, tarnauja Amerikos karo laivyne ir yra Boxer laivyno karininkas. Po dviejų metų, atsitarnavęs kariuomenėje, studijuos teisę Columbijos universitete, kurį yra baigęs ir jo tėvas.

— **Pr. J. Juknevičius,** atlikdamas karinę prievolę prie Andų kalnų, labai tolimoj Neuquen prov., surado ten įsikūrusius lietuvius: Gregorijų Venclauską, kuris su šeima gyvena Contraalmirante Cordero miestely. Turi gerus pastatus, didžiulį obuolių ūkį ir nuosavą automobilį. Antrasis — Juozas Gutauskas, gyvenąs Cipoletti miestely, Rio Negro, apie 30 m. amž. taip pat turįs didelį obuolių ūkį.

— **A. Janulaitis,** atsargos viršila, 60 m. amž., vėžio liga mirė rugsėjo 9 d. Argentinoje. Velionis dirbo kaip statybos darbų rangovas. Buvo gimęs Vaigailiuose, Lygumų vls., Šiaulių aps.

■ ■

Amerikos rabinų centro konferencija birželio 23 d. posėdyje paskelbė, kad John Birch draugija "turi kai kurias didžiausias McCarthizmo blogybes". Tame pat posėdyje rabinai išnešė rezoliuciją panaikinti Kongreso Priešamerikinės Veiklos Komitetą ir dar pasmerkė filmą Operation Abolition, kuri vaizduoja komunistų organizuotas studentų riaušes San Francisko mieste.

F.C.

Augščiausias Teismas 1892 m. paskelbė Jungtines Amerikos Valstybes krikščioniška tauta.

PASIRYŽĖLĖS MOTERYS

Mūsų periodinėje spaudoje tenka matyti ryžtingais žygiais pasižymėjusius vyrus, bet apie moteris mažai terašoma, lyg jųjų pasiryžėlių nebūtų.

Štai dabar po 40 metų Lietuvos nepriklausomybės kovų ne pro šalį būtų ir lietuves moteris prisiminti ir iškelti jųjų žygius.

1920 m. einant kovoms lietuvių su lenkais Giedraičių-Širvintų rajonuose, Giedraičių vidurinės mokyklos vedėja, vaistininko Mato Valeikos žmona, globojo, slaugė ir slėpė priešo užnugaryje likusius sužeistuosius lietuvius karius, ir net gabeno juos lietuvių pusėn. Nakties metu ji juos surankiodavo, aptvarkydavo ir pamaitindavo. Valeikienės dėka ne vienas sužeistas lietuvis karys buvo iš mirties nasrų išgelbėtas.

Be to, toji pasiryžėlė moteris daug yra pasitarnavusi ir tuo laiku kovojusiems lietuvių daliniams. Ji kaip vietos gyventoja ir žinodama visą aplinkumą, teikdavo lietuviams naudingų žinių apie lenkus.

Už tokius ryžtingus Malvinos Valeikienės žygius Nepriklausomos Lietuvos vyriausybė apdovanojo ją Vyties Kryžiumi.

Greta Valeikienės, išaiškėjo ir antros moters drąsa ir ryžtingas žygis. Kada 1919 m. gruodžio 9 d. komunistai Sibire nužudė Lietuvių Vytauto Didžiojo bataliono keletą karininkų ir kareivių (juos kardais sukapojo), kitus karininkus įmetė į kalėjimą, o kareivius išvaikė, tuomet kareivinėse pasiliko Omsko lietuvių gyventojų batalionui dovanota vėliava. Omsko lietuvių bendruomenės narė p-lė Elžbieta Kakeranaitė, nepaisindama pavojaus, nakties metu įsibrovė į kareivines ir vėliavą išsinešė. Ji tą vėliavą išslapstė ištisus metus. Nors mušama buvo, bet vėliavos neišdavė. Po kurio laiko grįžus Lietuvon, tą bataliono vėliavą atidavė Karo Muzėjui Kaune.

P. Dirkis

LIETUVIAI KARIAI JAV KARIUOMENĖJE

P. DIRKIS

Tenka manyti, kad lietuvių spauda, ypač žurnalas "Karys", yra skirtas ir turi tarnauti visiems lietuviams kur jie bebūtų. Mes jame pažymime įvairius įvykius, kurie liečia mūsų tautą, mūsų valstybę. Nagrinėjame karinio pobūdžio temas ir aprašinėjame dažniausiai Lietuvos kariuomenėje buvusius karius. O tuo tarpu pamirštame mūsų tautiečius kitų kraštų kariuomenėse tarnaujančius.

1. Štai pastaruoju laiku iš spaudos man pavyko patirti, kad mūsų tautiečiai, tarnaują JAV. kariuomenėje, yra pasiekę augštų tarnybinių vietų ir užsitarnavę augštų karinių laipsnių. Admirolas Algirdas Aleksa yra kilęs iš angliakasių šeimos. Jo tėvas žuvo kasyklų nelaimėje. Jaunas būdamas, Algirdas dirbo kaip matuotojas ir buvo pasiųstas į Indiją atlikti tam tikrų darbų. Vėliau, jis įstojo į karinį laivyną, dalyvavo II pas. kare ir pasiekė admirolo laipsnį. Karui pasibaigus, Algirdas maršavo New Yorko gatvėmis didžiuliam laimėjimo parade ir jo paveikslai buvo įdėti amerikiečių spaudoje.

2. Admirolas Jokūbas Martinas. Jo tėvas buvo gimęs Lietuvoje ir gyveno Minersville. Mažas būdamas, Jokūbas išnešiodavo plakatus lietuviškiems parengimams, kuriuose ir pats dalyvaudavo. Gyvenimui bėgant, jis įstojo į jūrininkų tarnybą, kurioje bebūdamas mokėsi, tobulinosi ir šiandien jau užsitarnavo rear admirolo laipsnį ir eina atsakingas JAV laivyne pareigas.

3. Pulkininkas Vincentas P. Zdančiukas sūnus Tomo Zdančiuko, yra užsitarnavęs JAV. kariuomenėje augštą laipsnį ir užima karo aviacijoje žymią ir atsakingą vietą.

Jis baigęs viduriniąją mokyklą, 1941 m. Floridos univ., II pas. kare tarnavo oro pajėgose ir puolė priešą apie 50 kartų. Korėjos kare kovose su raudonaisiais ore išbuvo 455 valandas. Iš viso jis yra skraidęs 3,734 valandas. Už pasižymėjimus apdovanotas įvairiais garbės ženklais. Dabar jo tarnybos vieta Bangor, Me., oro bazėje.

Taigi, kaip matome, pasižymėjusių lietuvių kilmės asmenų yra visur, apie kuriuos reiktų nepatingėti surinkti daugiau žinių.

Kitos tautos savo tautos žymiais vyrais didžiuojasi, jų vardus garsina savo spaudoje, jųjų vardais užvardina organizacijas, įmonęs ir t.t. Tad kodėl mes lietuviai turime vengti tai daryti?

PASAULINIAM LIETUVIŲ ARCHYVUI 10 METŲ

Pov. Dirkis

Pasauliniam Lietuvių Archyvui Chicagoje šiais metais vasario 1 dieną sukako 10 metų. kai VLIKO Vykdomoji Taryba pakvietė istoriką Vincą Liulevičių, Lietuvių Istorijos Dr-jos iniciatorių ir steigėją direktoriumi. Faktinoji tos institucijos pradžia tenka laikyti 1946 m. lapkričio 19 d., kai buvo pradėta rinkti V. Vokietijoje, gyvenant tremtyje —stovyklose, istorinė medžiaga ir siųsti į Chicagą, seserų Kazimieriečių vienuolyną,saugojimui. Kiek vėliau tam darbui buvo suorganizuota Istorinės Medžiagos Rinkimo Komisija, kurios priekyje stovėjo tas pats p. Liulevičius. Jis pradėtą darbą tęsė iki išvykimo į JAV. Kelių metų bėgyje tokios medžiagos prisirinko gana dideli kiekiai ir prisiėjo ją tvarkyti. Jau turimai istorinei medžiagai seserys Kazimierietės paskyrė atskirą pastatą, kuriame Archyvas ir dabar randasi, ir perdavė paskirtam direktoriui Liulevičiui, kuris tą nedėkingą darbą, be jokio atlyginimo dirba iki šiol. Jam talkininkauja jo šeimos nariai, arba vienas kitas geraširdis talkininkas.

Pasaulio Lietuvių Archyvas renka: archyvinę, bibliografinę ir muzėjinę medžiagą. Archyvinį skyrių sudaro įstaigų bei organizacijų protokolai, bylos, dokumentai ir tt. Bibliografinis skyrius turi daugiau 400 pavadinimų lietuviškos periodikos ir keletą tūkstančių knygų. Lietuvių Bibliografinė Tarnyba, kurią veda buv. Lietuvos kariuomenės majoras A. Ružancovas, surinktą spaudą jau nuo 1951 m. perduota Archyvui.

Bendrai paėmus, istorinė medžiaga archyve kas dieną gausėja. Ši

Chicagos sk. žurnalistų grupė lankosi Pasaulio Lietuvių Archyve. Iš k.: Sirutis, Dirkis, Zalatorius, Zalatorienė, Archyvo direkt. Liulevičius, Sirutienė, Gintneris. Stovi: Šulaitis, Brase, Brazdžionis ir kt. A. Gulbinsko nuotr.

LIETUVIŲ SPORTAS 1961 M. Š. AMERIKOJE

E. ŠULAITIS

Vėl vienerius metus palydėjome į praeitį. Peržengus Naujųjų — 1962 metų slenkstį, yra įdomu atsigręžti atgal ir trumpai pažiūrėti — kas atsiliko lietuvių sportiniame horizonte 1961 metais Š. Amerikos kontinente.

Visų pirma — paminėtinos XI-sios liet. sporto žaidynės, įvykusios dviejomis dalimis — pavasarį Toronte, rudenį — Clevelande. Pirmoji dalis: salės sporto šakų varžybos, buvo pavyzdingiau pravestos ir sutraukė didoką skaičių dalyvių bei žiūrovų. Tuo nepasižymėjo antroji dalis, kurios pravedimo vietos ir data buvo keičiama kelis kartus. Komandiniu šių žaidynių laimėtoju išėjo Clevelando LSK Žaibas. Be jo stipriau pasirodė Toronto Vytis ir Aušra, Chicagos Neris ir Aras.

Pažymėtinos yra ir pabaltiečių varžybos, kuriose aktyviai dalyvavo ir lietuviai, kurie, gaila, 1961 m. pasirodė prasčiau negu ankstesniais metais. Geriausia pavyko mūsų futbolininkams, kurie, supliekę latvius 8:2, laimėjo pergalę. Prastokai pasirodyta lietuvių stipriame fronte — krepšinyje, kur latviai sugriebė pirmąsias vietas vyrų ir jaunių grupėse. Taip pat ir vyrų - moterų tinklinyje bei vyrų stalo tenise lietuviai turėjo supasuoti savo kaimynams. Neblogų rezultatų iškovota ir lauko tenise.

Praėjusiais metais pasikeitė lietuvių sportinė "valdžia" — FASK'as, kuris iš New Yorko persimetė į Clevelandą. Korespondenciniuose rinkimuose Clevelando sąrašas nugalėjo Chicagą ir tokiu būdu į FASK'ą pateko clevelandiečiai. Komiteto pirmininku vietoje A. Vakselio atėjo J. Nasvytis, talkinamas dr. A. Nasvyčio, A. Bielskaus, E. Vadopalienės ir kitų. Lapkričio mėn. pradžioje Toronte buvo suvažiavę sporto klubų atstovai ir ten aptarė ateities planus.

1961 m. du veiklesnieji Š. Amerikos liet. sporto klubai minėjo savo gyvavimo sukaktis. Chicagos LFK Lituanika šventė savo dešimtmetį, o Chicagos LFK Neris — penkmetį. Ta proga išleista sukaktuviniai leidiniai: Lituanikos leidinį redagavo P. Petrutis, Neries — E. Šulaitis. 10 metų sukaktuves atšventė ir 2 reguliarūs sporto skyriai dienraščiuose: Naujienose (redaguojamas Br. Keturakio) ir Drauge (redaguotas Ed. Šulaičio).

Lapkričio mėn. pabaigoje Clevelande buvo surengtos pirmosios Š. Amerikos liet. individualinės šachmatų pirmenybės Clevelande, kurias laimėjo P. Tautvaišas iš Chicagos, o gruodžio mėn. pradžioje ten pat įvyko geriausiųjų stalo tenisininkų varžybos. Jose vyrų grupėje laimėjimą pasiekė P. Gvildys iš Toronto, moterų — S. Kasperavičiūtė iš Toronto.

Iš lietuvių pasirodymų kitataučių tarpe paminėtinas Chicagos LFK Lituanikos laimėjimas "National Soccer" lygos pirmoje divizijoje ir įkopimas į "Major" diviziją. Taip pat P. Taiutvaišos laimėjimas Indianos valstybės "open" šachmatų pirmenybių. Be to, išskirtinai pasirodė chicagietis R. Vaičaitis, kuris JAV lengv. atletikos varžybose 1 mylios ėjime užėmė IV ir II vietą.

Gegužės mėn. 2 d. Chicagoje iš gyvųjų tarpo pasitraukė garsus krepšininkas — Lietuvos krepšinio rinktinės dalyvis Juozas Jurgėla, kuris gražiai pasirodė Europos krepšinio pirmenybėse 1939 metais. Antroje metų pusėje Chicagoje pradėjo rodytis sporto laikraštėlis — Chicagos Sportas.

1961 m. gyviausia sportine veikla pasižymėjo Chicaga, kur aktyviai veikia 6 lietuvių sporto klubai, kurie dabar turi sudarę bendrą sporto komitetą. Iškeltinos metinės Chicagos lietuvių krepšinio pirmenybės, kurios 1961 m. sutraukė 6 komandas. Toliau pagal veiklą ėjo Clevelandas ir Toronto. Gaila, kad nemažos lietuvių kolonijos — New Yorkas, Detroitas ir kt. 1961 m. nerodė judrumo.

---

istorinė medžiaga atvaizduoja 22 kraštų lietuvių veiklą. Po 10 darbo metų turimoji medžiaga nebetelpa 25-iose geležinėse spintose, kurių lentynų ilgis sudaro daugiau 400 pėdų.

Kad istorinės medžiagos yra tiek daug surinkta, pirmiausiai tenka parciškti padėką ir pagarbą siuntėjams. Įvairiuose kraštuose turima įgaliotiniai, kurie ir atlieka tą garbingą darbą. Tokių įgaliotinių randasi: Urugvajuje—K. Čibiras, Kolumbijoje E. Vosyliūnienė, Austrijoje prel. Razminas, Danijoje A. Bričkienė, Vokietijoje Venslauskas ir D. Britanijoje O. Kairiūkštienė.

Jau dabar kaikurių kraštų lietuvių pėdsakai matyti archyve. Pavyzdžiui Vokietijos bylos darosi įdomesnės kaip koks romanas, o jos bus dar įdomesnės kai savo tarpe nebeturėsime dar užsilikusių gyvų liudininkų.

Pasaulio Lietuvių Archyvas dar ir tuo naudingas ir reikšmingas, kad jis jau nevienam mūsų tautiečiui pagelbėjo tinkama istorine medžiaga disertacijos darbui, siekiant magistro arba daktaro laipsnio.

1929 m. rugsėjo 14 d. Kaune, prez. A. Smetona įteikė Leonui Pabrėžai dovaną už pergalę 400 m bėgime. (Tribūnoje matyti gen. S. Žukauskas, A. Voldemaras ir kt.; deš. saliutuoja gen. št. pik. Z. Gerulaitis).

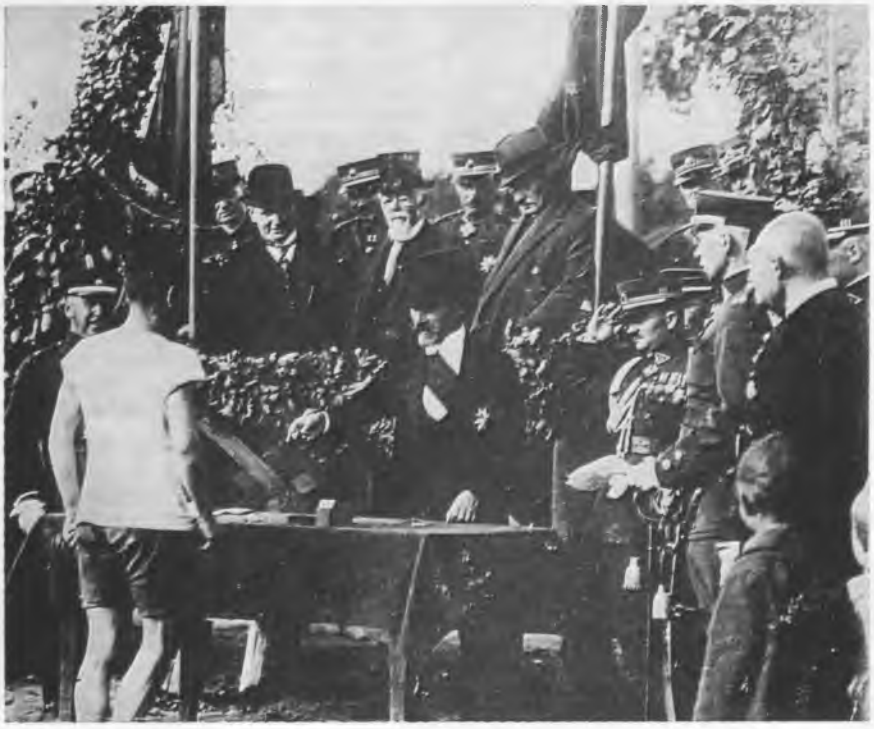

J. A. V. Liet. Bendruomenės Kultūros Fondo 1961 m. valdyba (iš kairės): St. Paulauskas, P. Gaučys, J. Švėgžnas (pirm.), Ed. Šulaitis, V. Linas. Nuotr. Z. Degučio

LIETUVIŲ BENDRUOMENĖS KULTŪROS FONDO DARBAI

ED. ŠULAITIS

Paskutiniu metu daug girdėjome apie įvairius fondus: milijoninį, geležinį, lietuvių ir kitokius. Šalia šitų garsiųjų fondų nustelbtas likdavo Kultūros Fondas, kuris jau 6 metai dirba nemažą darbą.

Dabartiniu metu Kultūros Fondas baigia persiorganizavimo stadiją ir vėl žada išeiti į platų veiklos barą. Iki šioliai Kultūros Fondas veikė kaip savistovė JAV Liet. Bendruomenės institucija, o su naująja LB Centro Valdyba, Kultūros Fondas buvo pervestas tiesioginėn CV žinion ir jos pirmininku buvo paskirtas vienas CV narys.

Įdomu yra pažvelgti į KF statutą, kuriame yra aiškiai nusakytas šio fondo tikslas. Štai jis... "globoti lietuvių kultūros vertybes ir remti jų kūrimą. Tikslo siekdamas KF telkia lėšas ir rūpinasi: a) lituanistikos mokslo, dailiosios literatūros, vadovėlių ir kitokių kultūrinės paskirties leidinių leidimu; b) kultūrinės veiklos, kultūrinių organizacijų ir atskirų kultūrininkų rėmimu premijomis ir kitokiomis priemonėmis bei būdais."

Pirmuoju KF pirmininku buvo J. Kreivėnas iš Cicero, kurio pirmininkavimo laikotarpyje KF atliko nemaža darbų ir buvo suorganizuotas į našų vienetą. 1958 m. įvykęs JAV LB suvažiavimas pirmininku išrinko J. Švedą, taip pat iš Cicero liet. kolonijos. Iki to laiko KF jau buvo padaręs apie 2,000 dol. apyvartą. J. Švedas sudarė Fondo valdybą iš šių asmenų: J. Arštikio, A. Dundulio, J. Končiaus, J. Kreivėno, P. Maldeikio, V. Naudžiaus, S. Paulausko, dr. K. Sruogos. Pasitraukus keliems valdybos nariams, į jų vietas vėliau buvo pakviesti: P. Gaučys, V. Linas ir E. Šulaitis. Tokios sudėties valdyba buvo iki 1961 m. pabaigos, kada CV narys kultūriniams reikalams, kun. S. Šantaras (KF pirmininkas) sudarė naująją valdybą iš S. Semėnienės, V. Būtėno, V. Mico, K. Rožansko, J. Gudo ir A. Lako.

Ligšiolinės valdybos kadencijos metu turėta apie 19,000 dol. pajamų, nors darbo pradžioje 3 metų sąmata buvo apie 30,000 dol. Veiklos plane buvo numatyta išleisti du "Aleksandryno" tomus (išleistas vienas); leisti "Gimtąją Kalbą" (išleista 12 numerių), leisti "Knygų Lentyną" (išleisti 6 sąsiuviniai, kol red. A. Ružancovas rado kitą leidėją); leisti mokykloms vadovėlius (išleista 2 vadovėliai — V ir VIII skyriui, spausdinamas VI skyriui); remti muzikos kūrinių leidimą (išleisti du komp. V. Jakubėno dainų sąsiuviniai); remti jaunimo spaudą ("Lituanus" žurnalui paskirta 100 dol., J. Narūnės - Pakštienės vaikų literatūros leidiniui — 300 dol.; remti Pasaulio Lietuvių Archyvą (duota 500 dol.); telkti lėšas (surinkta virš 19,000 dol.) ir t.t.

Tenka pažymėti, kad naujai steigiamieji didieji fondai nedirbs Kultūros Fondo dirbamo darbo. Pavyzdžiui, kad ir naujasis Lietuvių Fondas nevarys jokios kultūrinės veiklos, o tik sutelktojo kapitalo procentais rems kultūrinį darbą dirbančias įstaigas, kurių tarpe bene žymiausią vietą užima Kultūros Fondas.

Taigi ir šiuo metu, kol dar anas fondas yra nepajėgus duoti įnašų Kultūros Fondui, yra reikalingos tiesioginės aukos KF. Jas dabar reikia nukreipti šiuo adresu: Kultūros Fondas, % Rev. St. Šantaras, 717 W. 18 Street, Chicago 16, Ill. Reikia tikėti, kad naujasis Kultūros Fondo pirmininkas su savo valdyba pajėgs toliau vykdyti statute pramatytus šio fondo tikslus.

STASIO BUTKAUS,
PIRMOJO LIETUVOS
KAREIVIO, FONDAN

aukos jau pradėjo plaukti.

Sekančiame KARIO Nr. bus paskelbtas papildomas aukojusių sąrašas.

Norintieji prisidėti prie S. Butkaus palaikų išsaugojimo ir paminklo pastatymo, prašomi siųsti aukas šiuo adresu:

KARYS,
S. Butkaus Fondui,
916 Willoughby Avenue,
Brooklyn 21, N. Y.

NAUJŲJŲ METŲ SUTIKIMAS CHICAGOJE

Chicagos ramovėnai ir birutininkės Naujųjų Metų (—1962) sutikimą surengė bendrai Dariaus Girėno salėje, 4416 So. Western Ave.

21:00 valandą LVS Ramovės Chicagos Skyriaus Valdybos pirmininkas Jonas Gaižutis pasveikino visus susirinkusius ir palinkėjo geriausios kloties ateinančiais metais. Lietuvos Respublikai pagerbti buvo sugiedotas Lietuvos himnas. Šokiams grojo populiarusis Ed Fischer orkestras. Žmonių buvo pilna salė. Daugelis jau negalėjo į salę patekti, nes visi kvietimai buvo jau išplatinti iki Kalėdų. Labai jaukiai ir geroje nuotaikoje buvo pasilinksminta iki 3 val. Dalyviai buvo labai patenkinti ir pageidavo, kad ir kitais metais būtų suruoštas Naujųjų Metų sutikimas, nes salė yra labai patogioje susisiekimo vietoje ir iš visų lietuviškų kolonijų labai patogu ją pasiekti. Gauta gražaus pelno, kuris numatoma panaudoti kultūriniams reikalams.

J.G.-tis

A. A. Leitenantas JONAS JANČYS

Iš Naujosios Zelandijos pasiekė liūdna žinia, kad 1961 m. lapkričio 8 d. Dunedine mirė buvęs Lietuvos kariuomenės ltn. Jonas Jančys.

A.a. Jonas buvo gimęs 1915 m. Rygoje. 1835 m. Kaune baigė Aušros gimnaziją. Tais pačiais metais įstojo karo mokyklon. Baigės ir pakeltas į leitenanto laipsnį tarnavo kavalerijoje. Bolševikams okupavus Lietuvą, su šeima repatrijavo Vokietijon. Prasidėjus II Pasaul. karui grįžo Lietuvon ir įstojo į Savisaugos dalinius. Visą karo laikotarpį praleido Savisaugos dalyse ir dalyvavo kautynėse. Iš Kuršo apsupimo jam pasisekė pasitraukti Švedijon. Švedijoje pateko į karių belaisvių stovyklą, iš kurios buvo švedų išduotas bolševikams. Sibire išbuvo iki 1955 metų. Įrodžius, kad buvo vokiečių repatrijantas, jis buvo grąžintas vakarų Vokietijon. Jo šeima iš Vokietijos buvo jau išvykusi į N. Zelandiją. Tik 1956 m. velioniui pasisekė atvykti pas savo šeimą.

Po žiaurių išgyvenimų ir sunkios Sibiro katorgos jo sveikata buvo palaužta. Nežiūrint to, Jonas J. buvo veiklus kolonijoje, deja, neilgai. Jis buvo greitos vėžio ligos sunaikintas. Velionis rašė žiaurių išgyvenimų atsiminimus, kurie liko neįpusėti palūžus jam pačiam gyvenimo pusiaukelėje.

Sibiro tremtinio kapas liko supiltas toli nuo savo Tėvynės Lietuvos.

O. Žadvydas

KAS SVARBIAU: LIETUVIŠKA PAVARDĖ AR TAUTOS SOCIALINIS GERBŪVIS?

(žiūr.: J. Vėgėlis, Didysis savanorių suvažiavimas. — Karys — Nr. 7 (1961) psl. 202-203).

Kad to meto Lietuvoje tokiais šovinistiškais niekais (kaip pavardžių sulietuvinimas) rūpintasi, visai nenuostabu, nes toki žygdarbiai valstyvei nieko nekainavo kadangi sulietuvinimo išlaidas sumokėdavo mokesčių mokėtojai, ne valdžia ir ne savanorių sąjunga (kaip to įstatymo autoriai). Reikia tačiau labai stebėtis, kodėl nei p. J. Vėgėlis nei Lietuvos sąvanorių-kūrėjų suvažiavimo dalyviai (1937 m) nepateikė valstybės prezidentui įstatymo projektą socialinio gerbūvio reikalu. Atrodo, kad tuo metu Lietuvoje nebūta nei elgetų, nei pavargėlių, nei paliegėlių, nei skurdo nei bėdos.

Kas man iš tos lietuviškos pavardės, kad seneliai bei pavargėliai turėjo elgetaut štai pavyzdžiai:

1) Piepalių kaimo pašonėje, prie pat Vilkijos-Babtų vieškelio, 1 km. į vakarus nuo gen. Nagiaus žemaitkiemio dvaro, Babtų valsčiuje, prieš pat karą gyveno "Stubelnikas", 1.5 margo žemės savininkas. Pavardės dėja nepamenu. Šitas pilietis 79 metų amžiaus, lietuvis, katalikas, japonų karo veteranas, jaunystėje ir vėliau dirbo padieniu Naujatriobių, Žemaitkiemio, Padauguvos dvaruose bei pas ūkininkus. Vertėsi sąžiningai, negirtavo, netinginiavo, tačiau senatvėje turėjo eiti elgetauti. Caro laikų santaupos, o vėliau ostmarkės (1922 m.) nuėjo velniop. Žmona sirguliavo, vaikų juodu neturėjo. Jo prašymai (mano paties rašyti) pašalpai ar paramai gauti, nuėjo niekais. Nei Babtų valsčius, nei Kauno apskrities savivaldybė, nei Vidaus reikalų ministerijos socialinės apsaugos departamentas neturėjo tam tikslui lėšų Kas beliko daryti? Reikėjo elgetauti.

2) Toliau. Pil. Ona Kaminskienė, 2 mažamečių vaikų motina, ligota moteris, 1936-1939 m. valė Viešvilės lietuvių privatinės mokyklos patalpas. Po 1939 metų kovo mėn tragedijos grįžo Lietuvon, gyveno Kauno aps., Raudondvario valsčiuje. Ir jos, paliegusios našlės prašymas pašalpai ar vienkartinei paramai gauti, liko be pasėkų.

(nukelta į 3 virš. psl.)

KREIPIMASIS KONKURSO REIKALU

Vilniaus Krašto Lietuvių Sąjungos St. Catherines skyrius, vesdamas rezistencinę veiklą už rytines bei pietines Lietuvos sienas su sostine VILNIUMI ir jo sritimis, ir norėdamas šią mintį lietuvių tarpe palaikyti gyvesne, skelbia **mokyklinio amžiaus jaunimo rašinių konkursą** Vilniui geriau pažinti ir jo reikšmę išpopuliarinti.

Konkurso sąlygos:

1. Tema laisva, bet būtina apie Vilnių bei jo kraštą (Vilniaus kraštu laikome visą buvusią lenkų okupuotą Lietuvos dalį).

2. Rašinys neilgesnis kaip du maišnėle rašyti "standard" puslapiai ir tik lietuvių kalboje.

3. Pasirašytas slapyvardžiu, o atskirame voke įrašoma tikra autoriaus pavardė, antrašas, amžius, lankoma mokykla ir jos skyrius bei klasė.

4. Rašinį prisiųsti iki 1962 m. balandžio mėn. 15 dienos šiuo antrašu: **LITHUANIAN ASSOCIATION of Vilnius Region, St.Catharines Branch, 11 Erie Street, St. Catharines, Ontario, Canada.**

5. Už geriausius tris rašinius skiriamos piniginės premijos: pirmoji premija $25.00, antroji $15.00 ir trečioji $10.00. Premijos bus įteiktos 1962 m. birželio 23 d. Niagaros pusiasalyje vilniečių rengiamose Joninėse.

6. 'vertinimo (jury) komisija sudaryta šio sąstato:

a) Iš Toronto, pedagogė ir dabartinė "Moteris" redaktorė — I. MATUSEVIČIŪTĖ,

b) Hamiltono šeštadieninės mokyklos vedėjas J. MIKŠYS,

c) St. Catharines šeštadieninės mokyklos vedėja M. GVERZDIENĖ,

d) Iš St. Wiliams buvusi Vilniaus krašto mokytoja E. JAKUBILIENĖ,

e) Vilniečių atstovas, VKLS-gos Krašto Valdybos pirm. K. BARONAS.

Kreipiamės į visus patriotus lietuvius, ypač į tėvus ir mokytojus, paraginti minėtą jaunimą šiuos rašinėlius parašyti ir atsiųsti.

Mums žinomoms mokykloms šį kreipimąsi siunčiame laiškais, kitas mokyklas ir tėvus prašome naudotis šiuo skelbimu laikraščiuose.

Už atkreiptą dėmesį iš anksto dėkojame.

VKLS-gos St. Catharines skyriaus Valdyba

← 3čio Artilerijos pulko kariai rudens manevruose: postovis ir užkandis prie smilkstančio laužo.

ATMINTINOS NUOTRAUKOS

(IŠ BALIO GRAŽULIO ALBUMO)

3čio Art. p. puskarininkių ekskursija Vilniuje Gedimino kalne 1939 m.
↓

Vilniaus užgrobimą gedulingai minint, kai Vytauto Didž. Muzėjaus bokšte suskambėdavo varpas ir prie Nežinomo Kareivio paminklo būdavo dedami vainikai, nuo Parodos kalno patranka saliutuodavo šūviais. 3-čio Art. p. pabūklas su tarnyba 1938 m. spalio 9 d. po saliuto; deš. būrio vadas j. ltn. Kęstutis Daugirdas, ant patrankos — pabūklo v-kas psk. B. Gražulis.

Kaina
2/ Lt — a

(atkelta iš 63 psl.)

3) Pil. A L., Vilkaviškio miesto gyventojas 1919-1922 m. Lietuvos karys, 1935 m. susirgo džiova. Namie 2 mažamečiai vaikai. Darbo dirbti negalėjo. Tad maldavo miesto savivaldybę pašalpos ar paramos. Jos negavo. Vėliau kreipėsi į socialinės apsaugos departamentą prašydamas jį priimti į džiova sergančiųjų sanatoriją. Jo prašymas nukeliavo į popierių krepšį. Komentarų nereikia. Pil. A. L. turėjo badmiriai kankintis. Gerai, kad jį pagal išgales rėmė tėvai (duonininkai) ir.. Vilkaviškio vyskupijos ūkio vedėjas, kuris teikdavo ligoniui veltui pieno, sviesto, duonos, bulvių. ..

4) 1938 m. tarnavau kariuomenėje, šeštame pėst. pulke. Vieną dieną eilinis Jankelis R., Rokiškio žydelis, kreipėsi su prašymu į kuopos vadą, maldaudamas pašalpos savo paliegusiam nedarbingam tėvui. Prašymas liko nepatenkintas. Krašto Apsaugos ministerija neturėjo lėšų..

Aš manau, šitų 4 pavyzdžių pakaks visiems įtikinti, ko Lietuvai trūko. Šiandien nei Prancūzijoje, nei federalinėje Vokietijoje nesirūpinama (ir nesirūpinta) tokiais niekais kaip pavardžių ar vietovardžių "sutautinimu". Juk Frey, Robert Schuman, Ristelhueber, prof. Schmittlein, gen. Zeller, Siegfried Weingarten yra prancūzai, ne vokiečiai; kultūringa prancūzų tauta tai puikiai žino ir niekas jiems nedaro "pavardinių" priekaištų. Jiems nereikia "Vandens veidams nuprausti" (pasak pulk. Gužą). Panaši padėtis federalinėje Vokietijoje. Čia net draudžiama suvokietinti pavardes, kurias vokiečių "liežuvis" lengvai taria, o įstaigos lengvai rašo, pav. Borkowski, Dzywas, Schalies, Kasperski ir pan. Leista suvokinti pav. Krzyszkowski, Przeglowski, Kasprzak ir kt.

Baigdamas šį rašinį, noriu pabrėžti:

"Kas man iš lietuviškų vietovardžių bei pavardžių, jeigu kaimynų seneliai turi eiti elgetauti".

P.L.
Essen, Vokietija

Gerb. KARIO skaitytojas, P.L., atrodo, neskiria pavardžių atlietuvinimo reikalo, nuo jų sulietuvinimo.

Jei Schuman, ar Zeller yra nutautėjusių vokiečių imigrantų Prancūzijoje pavardės, tai žinoma, jos gali tokios ir pasilikti. Tas pat galima taikinti ir sulietuvėjusiems vokiečiams, ar lenkams. Nėra būtino reikalo jas **sulietuvinti.** Tačiau visai kitas reikalas yra kai norima **atlietuvinti** sulenkintas ar surusintas pavardes — rezultatą šimtmečių svetomos okupacijos, ar prievartos. Tai jau ne "šovinistiški niekai", bet tautinės savigarbos reikalas.

Pagaliau, 1 ar 2 milionai slaviškų pavardžių Vokietijoje, ar vokiškų — Prancūzijoje, nekelia nei kultūrinių nei politinių problemų toms didelėms valstybėms, kai keletas šimtų tūkstančių, o gal ir visas milijonas suslavintų pavardžių trijų milijonų lietuvių tautai gali reikšti "nepraustą" (t.y. suslavintą) veidą kitų akyse.

Red.

21.XII.1961

Kario Redakcijai.

Šių metų gruodžio mėnesio KARIO viršelyje yra žinutė kur pasirašęs P.L., iš Essen, Vokietijoje, pataria Redakcijai vengti tokių žemėlapių kaip gegužės mėnesio KARY nes, sako, "šovinizmui negali būti vietos ateities Europoje".

Pasitikrinęs jo minėtą KARIO nr. radau ten tik istorinių įvykių aprašymą paryškinančius žemėlapius: 1, švedai apgulę Biržų pilį 1704 m.; 2, Didžiojo šiaurės karo fronto 1702 m. veiksmai ir 3, Lietuvos valstybės sienos.

Spėju, kad tam P.L. gal nepatiko trečiasis, kur V. Manvydas primena mums žemių plotą, kuris tikrumoje teisėtai ir turi priklausyti lietuvių tautai ir valstybei, kur nuo seniausių laikų lietuviai gyveno ir dabar tebegyvena, nors to ploto, vakarinių ir rytinių pakraščių, lietuviai dabar jau šneka savo kaimynų, gudų ir vokiečių, kalba.

Laikotarpy 1908-1917 metų aš gyvenau čia minimo ploto įvairiuose kampuose — Daugpilio, Palaukės (Polocko), Minto (Minsko), Gardino, Pinto (Pinsko), Balstogės ir Prūsuose — ir visur radau lietuvių, o įstaigų archyvuose mačiau daug raštų ir senų dokumentų, kurie rodė, kad visur ten būta lietuvių apgyventos žemės.

Todėl, turiu priešingą nuomonę negu P. L. ir manau, kad visiems lietuviams kariams būtų labai malonu, o ir mūsų tautai naudinga, kad KARY galėtume sutikti dažniau ir daugiau panašių žemėlapių ir istorinių straipsnių.

J. Vėgėlis

KUR EINI, AMERIKA?

Kalėdiniame National Review numeryje, aprašant įvykius Katangoje, jie yra palyginami su įvykiais Laose, Alžerijoje, Pietų Afrikoje, Gooje ir kitur. Apie juos rašoma taip:

Pagal dabartinę State departamento politiką J.A.V. gali imtis iniciatyvos ir veiksmų prieš dešiniuosius, bet ne prieš kairiuosius. Nesvarbu kuri pasaulio dalis yra liečiama, kuri valdymo forma, net nesvarbu ir koks reikalas liečiamas, bet yra aišku, kad J.A.V. nepajėgios nieko veikti prieš kairiuosius.

Galime pulti Tšombę, bet ne Gizengą. Nesvarbu, kad Gizenga yra Maskvos pasodintas Konge. Nesvarbu, kad jo kariai žagino baltąsias moteris ir ėdė baltuosius vakariečius. Nesvarbu, kad veiksmai Katangoje strateginiu atžvilgiu yra beprotiški, žiūrint iš Vakarų pasaulio taško į Afriką. Net įsitikinus, kad Kongas turėtų būti apjungtas, Vakarų saugumas nebus užtikrintas pašalinus, pirmoj eilėj, vakarinį svarstį iš jėgų svarstyklių.

Galime priversti Britaniją ir Prancūziją pasitraukti iš Suezo bet negalime nei mėginti išstumti rusų tankus iš Budapešto. Galime telkti savo karo laivyną prieš Trujillo, bet jokiu būdu ne prieš Castro. Galima J.T.O. posėdžiuose balsuoti prieš Pietų Afrikos aparteidinę politiką, arba prieš Portugalų Angolos valdymą, bet net nedrįstame pasiūlyti debatų dėl Berlyno sienos — nekalbant jau apie paprastą įsakymą nuversti tą sieną. Oficialiai priimame antiprancūziškuosius FLN ir kartu, lyg kriminalistus, smerkiame prieškomunistinę, europinę OAS.

Tą pat savaitę, kai kariaujame prieš Katangą, skiriame 133 mil. dol. Kwame Nkrumahi, kuris ką tik pareiškė savo solidarumą su komunistiniu bloku ir skubiai verčia savo kraštą totaline diktatūrą. Kai mūsų lėktuvai gabena karinę medžiagą žudyti provakarietiškuosius katangiečius, mes bejėgiškai mekename žiūrėdami į Nehru karius, besiveržiančius į mūsų pačių NATO sąjungininko, Portugalijos, 500 metų senumo nuosavybę. Kas gali paaiškinti šį vienakryptį J.A.V. paralyžių?

N.R.

Nepatenkintas savų karinių atachės veikla, kalbėdamas su gen. Schweinitzu, Bismarkas 1879 m. pasakė:

"Ach, ką tie kariniai atašės! Visas tas žinias mes ir taip gauname per žydus!"

(Wehrwissentschaftliche Rundschau, XII, 1961)

Kai senatorius Humphrey paklausė Chruščiovą apie tariamą antisemitizmą Rusijoje, jis atsakė: "Juk mano sūnus yra vedęs žydę".

A.M.

DARBININKAS

Visų lietuvių laikraštis, išeinąs du kartu savaitėje. — Duoda išsamias pasaulinių įvykių ir lietuvių visuomeninės veiklos apžvalgas. Laikosi tvirto ir griežto nusistatymo kovoje už Lietuvos laisvę.

Redakciją sudaro:

Simas Sužiedėlis, Juozas Brazaitis, Paulius Jurkus, kun. Vikt. Dabušis

Leidžia lietuviai pranciškonai

Metams $6.00. Naujiems skaitytojams pirmais metais — $5.00. Susipažinimui dvi savaites siunčiamas nemokamai.

DARBININKAS
910 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y.

Laisvoji Lietuva

Prenumerata:

Metams	$4.50
Pusei metų	$2.50
Atsk. Nr.	10¢

Adresas:
911 W. 32nd ST., CHICAGO 8, ILL

SKAITYKITE

DIRVA
THE FIELD

nuo 1960 metų einančią tris kartus per savaitę • Turinčią visuose pasaulio kraštuose savo bendradarbius • Tai geriausiai informuotas ir lietuviško gyvenimo vaizdais iliustruotas laikraštis • Metams kaštuoja tik $10.00. Rašykite —

D I R V A
6907 Superior Ave., Cleveland 3, Ohio

KARIO LEIDINIAI

(KARIO prenumeratoriams žymios nuolaidos)

1. H. Sienkevičius — **KRYŽIUOČIAI**, 3 tomai, viso 1116 psl. Vertė K. Jankūnas; dail. V. K. Jonyno spalvuotas piešinys viršelyje ir aplanke. Kaina $10.50 (Prenumeratoriams $8.00).
2. V. Biržiška — **PRAEITIES PABIROS**, 352 psl. daug paveikslų, įrišta. Kaina $6.50 (Prenumeratoriams $5.50).
3. O. Urbonas — **ŽALGIRIO MŪŠIS**, 94 psl. teksto, 16 specialių psl. iliustracijų ir dvispalvės mūšio schemos. Viršelis su aplanku. Kaina $3.00 (Prenumeratoriams $2.50).
4. Z. Raulinaitis — **DURBĖS MŪŠIS**, 96 psl., daug iliustracijų. Atspausta iš 1960 m. KARIO. Kaina $1.25 (Prenumeratoriams $1.00).

(Visi šie KARIO leidiniai, kurių kaina yra $21.25, KARIO prenumeratoriams tekainuoja tik $17.00).

Phone PRospect 8-5374

BALYS RADIO & TELEVISION

SALES - SERVICE

Electrical Appliances - Gifts - Records
Cards - Films

2646 West 71st St., Chicago 29, Ill

VIENYBĖ

Seniausias lietuvių laikraštis pasaulyje

Eina nuo 1886 metų

Šiais metais švenčia savo
Deimantinį Jubiliejų

Prenumerata 7 doleriai metams

VIENYBĖ
192 Highland Blvd., Brooklyn 7, N. Y.

Prenumerata JAV-se ir užsienyje: Metams — $6.00, pusmečiui — $3.00, atsk. nr. — 60¢. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:

L. BILERIS, % KARYS
916 Willoughby Avenue
Brooklyn 21, N.Y., U.S.A.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

•

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją dvi savaites prieš išleidimą.